

TARTU ÜLIKOOL
Majandusteaduskond

Darja Kristina Vester

**NOORTE VÄLJARÄNNE EESTIST JA SEDA MÕJUTAVAD
TEGURID**

Bakalaureusetöö

Juhendaja: vanemteadur Jaan Masso

Tartu 2016

Soovitan suunata kaitsmisele

(juhendaja allkiri)

Kaitsmisele lubatud “ “..... 2016. a

Majanduse modelleerimise õppetooli juhataja Jaan Masso

.....

(õppetooli juhataja allkiri)

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

.....

(töö autori allkiri)

Sisukord

SISSEJUHATUS	4
1. TÖÖJÕU RÄNDE TEOREETILISED KÄSITLUSED	6
1.1. Migratsiooni olemus ja liigid	6
1.2. Migratsiooni teooriad	12
1.3. Ülevaade noorte väljarännet uurinud töödest	19
2. NOORTE VÄLJARÄNNE EESTIST	26
2.1. Analüüsimetoodika ja kasutatavad andmed	26
2.2. Eesti noorte väljarände trendid	33
2.3. Noorte väljarännet mõjutavate tegurite analüüs	39
KOKKUVÕTE	48
VIIDATUD ALLIKAD	52
SUMMARY	56

SISSEJUHATUS

Viimastel aastatel puudutas migratsioon peaaegu igat riiki - rände ulatus, keerukus ja mõju näitavad jätkuvalt kasvutrendi. Demograafilised muutused, majanduskasv ning hiljutine finantskriis on muutnud rände kuju. Migrantidest põhilise osa moodustavad inimesed, kes otsivad korralikku tööd, paremat ja turvalisemat elu mujal kui oma kodumaal. Samas on teised sunnitud kolima ühest kohast teise seoses vaesuse, vägivalla, keskkondlike muutustega või konfliktsete olukordade tekkega nende ümbruskonnas.

Muutused globaalses tootmises koos tööturgude globaliseerumisega määravad endiselt rahvusvahelise tööjõu liikumist. Arenenud riikides on rahvastiku vananemine põhjustanud suurenenud nõudluse tööjõu järele, mida kohapealt võtta ei ole. Suurenenud on nende noorte arv, kelle jaoks ränne on muutunud ainuõigeks strateegiaks leida endale hästi tasustatud töökoht. Üha rohkem on neid noorukeid, kelle sihiks on parem elukvaliteet, perekonnaga taasühinemise võimalus, haridus ja turvalisus.

Noorte migratsiooni tähtsus seisneb selle aktuaalsuses, sest aastal 2013 oli noorte –15 kuni 35 aastat vanuste inimeste - osa ülemaailmses migratsioonis 62%. Niisamuti on viimasel ajal üks enim arutletud probleemidest noorte inimeste ja spetsialistide väljaränne Eestist. See on ka põhjuseks, miks autor konkreetselt selle teema oma bakalaureusetööks valis.

Töö eesmärgiks on näidata, millised tegurid võivad otseselt mõjutada noorte migratsiooniotsuseid Eestis.

Eesmärgi saavutamiseks on püstitatud järgmised uurimisülesanded:

- Anda ülevaade migratsiooni olemusest ja liikidest ja näidata, mis migratsiooni liigid rohkem sobivad just noorte migratsiooni kirjeldamiseks;

- Anda ülevaade migratsiooni teooriatest ja näidata, millised neist rohkem sobivad noorte migratsiooni uurimiseks;
- Anda ülevaade noorte migratsiooni uurinud töödest,
- Anda ülevaade Eesti noorte migratsiooni trendidest,
- Anda ülevaade autori poolt analüüsis kasutatavatest andmetest,
- Läbi viia Eesti noorte väljarännet kirjeldav analüüs,
- Välja tuua autoripoolsed järeldused.

Töö teoreetilises osas vaadeldakse migratsiooni olemust ja liigitust. Vaatluse all on erinevad migratsiooniteooriad: tõmbe- ja tõuketegurite teooria, neoklassikaline makroökoonoomika teooria, inimkapitali teooria, duaalse tööturu teooria ja maailmasüsteemide teooria. Peale selle annab autor ülevaate töödest, milles on käsitletud noorte migratsiooni.

Bakalaureusetöö empiirilises osas kirjeldab autor analüüsi metoodikat ja andmeid, millele tugineb tema töö analüütiline osa. Edasi keskendub autor Eesti noorte migratsiooni trendidele ning empiirilise osa viimases alapeatükis viib autor läbi logistilise regressioonianalüüsi migratsiooni mõjutavate tegurite kohta.

Märksõnad: noored, väljaränne, migratsioon, trendid, tegurid.

1. TÖÖJÕU RÄNDE TEOREETILISED KÄSITLUSED

Alates inimkonna tekkest on inimkond olnud pidevas liikumises: loomulikus (näiteks sündimised, surmad), sotsiaalses (staatuse muutumine ühiskonnas, kutsealaste oskuste teke) ja ruumilises (teostavad ruumisiiret). Migratsioon on alati mänginud tähtsat rolli ühiskonnas, seda just territooriumite ja üksikute riikide tööturu kujundajana. Põhilised muutused migratsiooni voolude iseloomus ja migratsiooni suundades kerkisid esile peamiselt 19.sajandi teisel poolel. Muutused oli põhjustatud eelkõige tööstuse, transpordi ja kommunikatsioonivahendite tormilisest arengust, mis olid omakorda tingitud enam arenenud Euroopa ja Uue Maailma riikide elanikkonna elu ja töötingimuste revolutsioonilistest muutustest. Tehaste ja raudteede ehitamine ning tööjaotusega ja mastaabisäästuga masstootmine muutsid töö olemust ja selle rakendamise territoriaalseid võimalusi. Paljud inimesed olid oma traditsioonilistelt elukohtadelt lahti kistud ja sunnitud parema elu otsimiseks teele asuma (Абылкаликов, Винник, 2012: 1-19).

Migratsioon elu paranemise nimel on põhjus, miks inimkond on levinud üle kogu maailma. Elanikkonna ränne on keeruline sotsiaalne nähtus, millest on haaratud kõik maailma riigid. Migratsioon viib kvantitatiivse ja kvalitatiivse rahvastiku muutumiseni antud territooriumitel ning selle mõju ühiskonnas on alati tuntav, mistõttu on elanikkonna migratsioon uurimisaineks paljudele teistele teadustele: geograafiale, sotsioloogiale, demograafiale, ökonoomikale, jurisprudentsile ja teistele.

1.1. Migratsiooni olemus ja liigid

Ladina keelest tõlkides tähendab „migratio“ „siirdumist“, „ümberasumist“. Elanikkonna migratsiooni vaadeldakse kitsamas ja laiemas mõttes. Kitsamas tähenduses kujutab rahvastikumigratsioon endast ruumilise siirde viisi, mis lõpeb alalise elukoha muutumisega, st sõna otseses mõttes „ümberasumisega“. Rahvastiku migratsiooni laiem

tähendus on iga ruumiline siire, mis toimub ühe või mitme administratiivühiku erinevate asulate vahel sõltumata kestvusest, regulaarsusest ja sihtsuunast. (Переведенцев 1975: 9-12)

Ühe esimestest katsetest luua migratsiooniprotsessidest ettekujutust tegi inglise ja saksa geograaf E. G. Ravenstein oma töös „Migratsiooni seadused“ (The Laws of Migration) aastatel 1885-1889, mõistes selle all alalist või ajutist inimese elukoha muutumist. (Рыбаковский 2005) Siinkohal tuleb välja tuua, et Ravenstein vaatles oma uurimustöös ainult siserändeid, mistõttu saab tema avastatud seaduspärasusi kasutada eelkõige siserände vaatlemisel. E. Lee arvamusel (1996) on migratsioon väljumise punkti ja saabumispunkti tõmbe- ja tõuketegurite vaheline tasakaal, mida luuakse sekkuvate takistuste mõjuga (transpordikulud, seadusandlik siirete reguleerimine, ootuspärase saabumispriirkonna kohta info kättesaadavus jne). E. Lee keskendub majanduslikele rändeteguritele, jättes täielikult kõrvale mittemajanduslikud ajendid. Neoklassikalise migratsiooniteooria järgi (M. Friedman, P. Samuelson jt, 1960-1970 a.), on migratsioon tööjõu nõudluse ja pakkumise geograafiliste erinevuste tulemus. M. Todaro (1997) mõistab rahvusvahelist migratsiooni kui inimkapitali investeerimise viisi, nimelt inimesed valivad ümberasumispunkti produktiivsuse järgi. D. Massey (2002) arvab, et migratsioon on poliitilise, majandusliku ja ühiskondliku elu laiade integratsiooniprotsesside tagajärg, majandusarengu tulemus. Vastavalt teooriale domineerivad rahvusvahelistes vooludes tõmbavad tegurid (tõmbetegurid). Samuti väidab autor, et sissetulekute vahe ei ole peamine migratsiooni põhjus, vaid arvestada tuleb haakuvalt ka etniliste ja perekondlike põhjustega.

Kokkuvõttes võib öelda, et kõiki migratsiooni definitsioone ühendab see, et ränne on inimeste alalise või ajutise elukoha vahetus üle haldusüksuse piiri, ja nad erinevad üksteisest vaid migratsiooni põhjuste poolest (vt Tabel 1).

Tabel 1. Ülevaade mõningate rändeteooriate põhiseisukohtadest

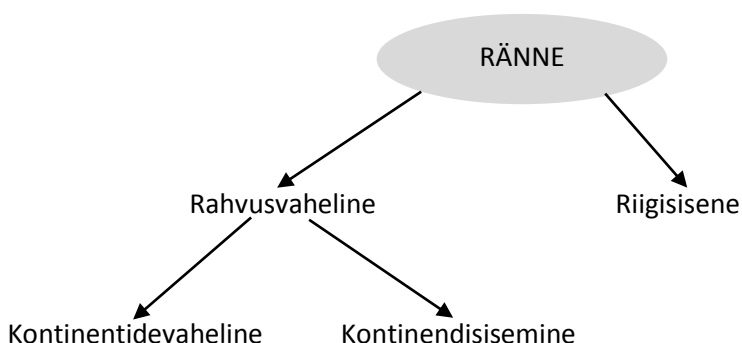
E. G. Ravenstein	E. Lee	Neoklassikalise migratsiooniteooria autorid	M. Todaro	D. Massey
Migratsioon ehk ränne on inimeste alalise või ajutise elukoha vahetus üle haldusüksuse piiri				
Vaatleb ainult siserändeid; tema seadused on kirjeldavad ja neil puuduvad selgitused migratsiooni põhjuste kohta	Keskendub majanduslikele rändeteguritel, mittemajanduslikest mööda vaadates	Migratsioon on tööjõu nõudluse ja pakkumise geograafiliste erinevuste tulemus – migreeruvad vaesed inimesed rikastesse riikidesse	Migratsioon on üks viis investeerimaks inimkapitali. Inimesed migreeruvad sinna, kus nende töötulemus oleks kõige kasulikum	Domineerivad tõmbetegurid; tuleb arvestada ka etniliste ja perekondlike seostega

Allikas: Autori koostatud ülalesitatu järgi.

Oma töös võtab autor lähtekohaks kõikide definitsioonide kogumiku, sest tema arvamusel reaalelus kõik ülaltoodud selgitused täiendavad üksteist ja on omavahel seotud.

Elanikkonna migratsiooni analüüsidest liigitatakse migratsiooni tunnuste kogumi järgi järgmiselt (Рыбаковский 2005):

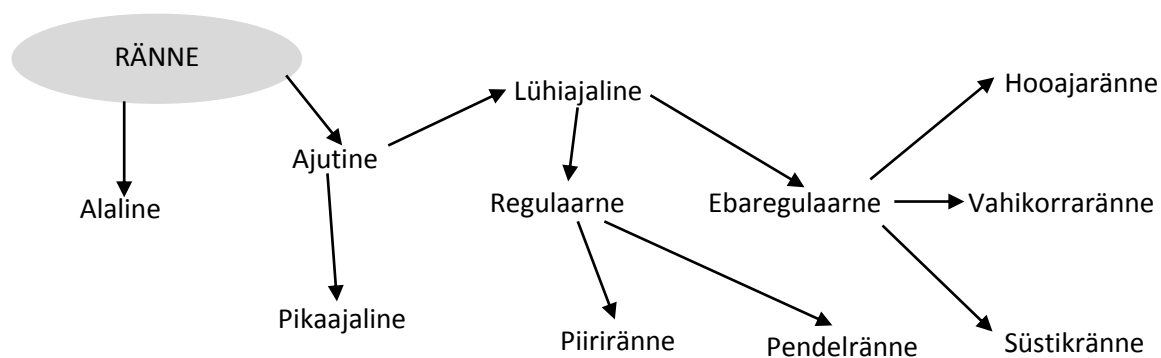
1. Olenevalt ületatavate piiride kujust eraldatakse välimist ja sisemist rahvastiku migratsiooni (vt Joonis 1).

Joonis 1. Migratsiooni liigitamine sihituse järgi (autori koostatud).

Välimiseks rändeks nimetatakse rännet, mille käigul ületatakse riigipiire. See omakorda jagatakse kontinentidevaheliseks (nt eurooplaste massiline ümberasumine üle Atlandi ookeani 19.-20. sajandil) ja kontinendisisemiseks (nt tänapäevane ränne ühtedest Euroopa riikidest teistesse – nt Itaaliast ja Hispaaniast Saksamaale ja Prantsusmaale jne). Kontinendisisemist migratsiooni võib jagada mikro- ja makroregioonide vaheliseks. Sisemisse rändesse kuuluvad siirdumised ühe riigi piires administratiiv- või majandusgeograafiliste rajoonide, asulate jt vahel. Tänapäevase riigisisese migratsiooni põhitüübid on ränne maakohast linnadesse ja regioonidevaheline ränne (Рыбаковский 2005).

2. Ajatunnuste järgi jagatakse migratsiooni alaliseks (tagasipöördumatuks) ja ajutiseks (vt Joonis 2).

Joonis 2. Migratsiooni jagamine ajatunnuste järgi (autori koostatud).

Alaliseks (tagasipöördumatuks) võib olla migratsioon nimetatud sõna ranges mõttes, st rahvastiku ümberasumine, mis viib selle alalise territoriaalse ümberpaigutuseeni. Tagasipöördumatu ränne vastab üheaegselt kahele tingimusele: rahvastiku migreerumine ühest asulatest teise ja ümberasumisega kaasneva alalise elukoha muutumine. Ajutine migratsioon eeldab ümberasumist mingiks piisavalt pikaks, aga piiratud, tihti aegsasti kokkulepitud ajaks. Tavaliselt on niisugune ümberasumine seotud tööga või õppimisega rändekohas (nt töö mõneaastase lepingu alusel). Oma mahult ületab see migratsiooni liik kõiki teisi. Ajutine migratsioon liigitub kaheks klassiks: lühiajaliseks rändeks (migrant asub kuni 1 aasta väljapool oma tavalist elukoha) ja pikaajaliseks rändeks (üle 1 aasta).

Lühiajalist migratsiooni võib omakorda jagada kaheks – regulaarseks ja ebaregulaarseks (Рыбаковский 2005).

Regulaarse migratsiooni alla kuuluvad igapäevased pendelränded ja piiriränded:

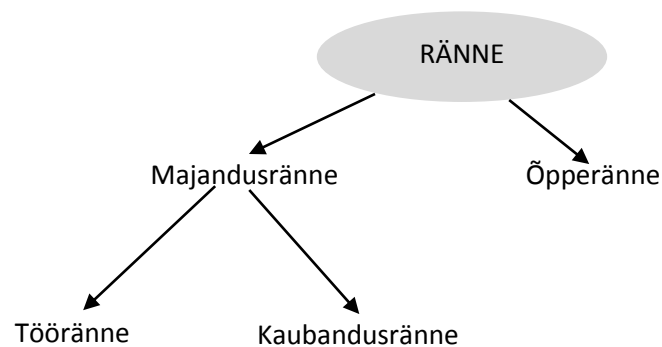
- Pendelränded on korrapärased (igapäevased, iganädalased) käimised töö- või õppekohale (ja tagasi) oma asula piiridest välja,
- Piirimigrandid („frontalierid“) on pendelmigrantidega sarnased, ainult nende ränded ületavad riigi piiri, st nad elavad ühes riigis ja töötavad teises.

Ebaregulaarse migratsiooni liiki kuuluvad süstik-, vahikorra- ja hooajaränded.

- Hooajaränded on peamiselt tööjõulise rahvastiku ümberasumised ajutistele töö- ja elukohtadele, tavaliselt mõnekuuliseks tähtajaks ja alalisele elukohale tagasipöördumise võimaluse säilitamisega. Näiteks suvel kuurortrajoonidesse või saagi korjamise hooajal põllumajanduspiirkondadesse;
- Süstikränded kujutavad endast erineva kestusega perioodilisi liikumisi, nt kaupmeeste („süstikute“) kauba järgi käimised, elukohale edasise tagasitulekuga;
- Vahikorraränded on põhjustatud tööde spetsiifikast ja inimese ekstreemse kliimaga rajoonides asumise eripärast (nt naftatöölise käimine nafta tootmise kohal).

3. Põhjuseid migratsiooniks on erinevaid. Põhipõhjuste hulka kuuluvad majanduslikud, sotsiaalsed, poliitilised, sõjalised ja teised inimestest sõltuvad või sõltumatud põhjused (Рыбаковский 2005).

4. Eesmärkide järgi liigitub migratsioon majandus- ja õppemigratsiooniks (vt Joonis 3). Majandusmigratsiooni alla kuuluvad ka pere taastamise või loomise eesmärgiga ränne, turismi ja puhkusega seotud ränne, usuline ränne (palverännak), traditsioonilise majapidamisega seotud ränne (nomadism). Majandusmigratsioonis eraldatakse kahte põhilist rände liiki – töö- ja kaubandusränne. Tööränne kujutab endast hõivatud elanikkonna siiret, mis on seotud töökoha muutusega nii ühe riigi sees, kui ka riikide vahel. Kaubandusränne on seotud mitte oma töö müügiga, vaid kasusaamisega erinevate regioonide või riikide kaubahindade vahest (Рыбаковский 2005).

Joonis 3. Migratsiooni liigitumine eesmärkide järgi (autori koostatud).

5. Olenevalt sellest, kas inimeste ümberasutamist teostatakse nende omal otsusel või sellest sõltumatult, jaguneb migratsioon vabatahtlikuks, sunduslikuks ja sunnituks (Рыбаковский 2005):

- Vabatahtlik migratsioon on see, kus inimesed omal soovil (vabatahtlikult) lahkuvad oma alalise elukoha riigist ja liikuva uuele elukohale ilma mingite sundusteta;
- Sunduslik migratsioon on see, kus riik teostab oma või teiste riikide kodanike ümberasustamist sunduse kaudu;
- Sunnitud migratsioon on põhjustatud sõjalistest ja poliitilistest sündmustest, etnilise kuuluvuse ja usutunnistuse tõttu tagakiusamisest, mis sunnivad elanikke oma elukoha muuta.

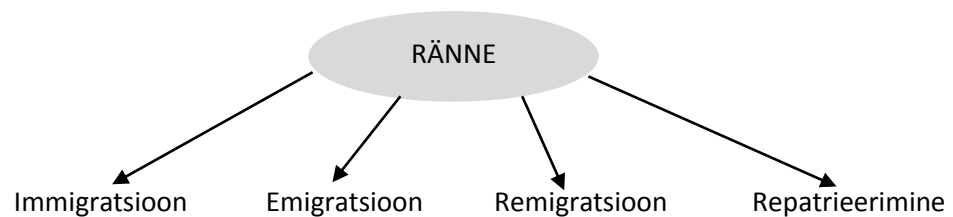
6. Seaduslikkuse taseme järgi eristatakse kahte migratsiooni liiki – legaalselt ja illegaalselt.

- Legaalsed migrandid ületavad piiri ja asuvad riigis seaduslikul alusel,
- Illegaalsed migrandid on inimesed, kes õigusvastaselt ületavad piiri, ning need, kes pärast legaalselt ümberasumist uuele territooriumile jätkavad seal viibimist õigusvastastel alustel (nt ei ole nad registreerinud end riigiorganite juures, nad rikuvad viisa kehtivuse tähtaegu või nende asumise ja tegevuse eesmärgid ei vasta riiki sisenemisel avaldatud eesmärkidele).

Olemuse järgi saab migratsiooni liigitada järgmiselt (vt Joonis 4):

- Rahvastiku immigratsioon – teise riigi kodanike sisseränne alaliseks või ajutiseks elamiseks,

- Rahvastiku emigratsioon – riigist lahkumine, teise riiki ümberasumine alalise või ajutise elamise eesmärgiga, tavaliselt tööks;
- Remigratsioon – tagasitulek riiki, kust migrant varem lahkus;
- Repatrieerimine – tagasitulek etnilisele kodumaale, st riiki, millega inimene seostab oma päritolu ja kust tema või tema esivanemad migreerusid teise riiki.

Joonis 4. Migratsiooni liigestumine olemuse järgi (autori koostatud).

Kõiki ülaltoodud migratsiooni liike kokku võttes arvab käesoleva töö autor, et noorte migratsiooni kirjeldamiseks sobivad kõik selle liigid ajatunnuse järgi, samas eesmärgi järgi nii töö kui kaja õpperänne. Selleks, et kontrollida autori arvamust, viiakse töö teises osas läbi kirjelda- ja regressioonianalüüs, mis aitavad aru saada, mis tegurid võivad Eesti noorte migratsiooni mõjutada. Kui vaadata motiivide ja seaduslikkuse taseme järgi migratsiooni liigitumist, siis autori arvates väljuvad Eesti noored riigist üksnes omal soovil ning legaalselt, et vältida raskusi ja ebameeldivusi võõral maal. Käesolevas töös migratsiooni motiive ja seaduslikkust lähemalt ei vaadelda. Järgmises alapeatükis vaatleb autor põhilisi teooriaid, mis selgitavad migratsiooni põhjusi, motiive ja tagajärgi, nii üldiselt maailmas, kui ka eraldi emigratsiooni ja immigratsiooni riikides.

1.2. Migratsiooni teooriad

Antud peatükis käsitletakse mõningaid tähtsamaid migratsiooni teooriaid. Lähema vaatluse alla võetakse antud töö kontekstis olulisemad migratsiooni käsitlevad teooriad: tõmbe- ja tõuketegurite teooria, inimkapitali teooria, neoklassikaline teooria (selle makro- ja mikrotase), duaalse tööturu teooria ja maailmasüsteemide teooria.

Välja on arendatud mitmeid teooriaid, mis selgitavad migratsiooni teket ja ulatust, kuid ühtset ja kõike hõlmavat teoreetilist migratsiooni kontseptsiooni välja tuua ei saa (Philips et al. 2002: 57). Olemasolevad teooriad on välja töötatud põhiliselt üksteisest eraldi ning eristuvad fragmentaarsusega, iga teooria kirjeldab ainult mõningaid migratsiooni aspekte. Sellest hoolimata võivad need teooriad olla lähtepunktiks tänapäevaste migratsiooniprotsesside ja nende tööturgudele avaldatava mõju mõistmiseks. Üks esimestest katsetest luua ettekujutus migratsiooni protsessidest tegi inglise ja saksa geograaf E. G. Ravenstein oma töös „Migratsiooni seadused“ (The Laws of Migration). Ta tõi oma töös välja järgmised seaduspärasused: (Ravenstein 1885: 198-199)

1. Enamik migrante läbib vaid lühikese vahemaa lähte- ja sihtkoha vahel.
2. Migratsioon teostub sammhaaval.
3. Migrante, kes läbivad pikema distantssi, tõmbavad tööstus- ja kaubanduskeskused.
4. Iga migratsioonivool tekitab vastuvoolu.
5. Linnaelanikel on väiksem soodumus migratsiooniks kui maaelanikel.
6. Naistel on suurem kalduvus migreeruda kui meestel. Samas käib see ainult riigisiseste siirete kohta, väljarändes on mehed ülekaalus.
7. Enamik migrante on täiskasvanud inimesed. Pered lahkuvad harva oma sünniriigist.
8. Suurte linnade rahvastik kasvab pigem läbi migratsiooni kui loomulikul teel.
9. Migratsiooni maht suureneb võrdeliselt tööstuse, kaubanduse ja transpordi arenguga.
10. Ränded on peamiselt suunatud põllumajanduslikest piirkondadest tööstus- ja kaubanduskeskustesse.
11. Peamised migratsiooni põhjused on majanduslikud.

„Migratsiooni seadused“ mõjutasid oluliselt hilisemaid töid migratsiooniprotsesside modelleerimise ja mõtestamise valdkonnas. E. G. Ravenstein tugines ulatuslikule empiirilisele materjalile ja tal õnnestus selgelt ja üsna objektiivselt migratsiooniprotsesside baasparameetreid eristada. Samas on tema seadused kirjeldavad ja neis puuduvad selgitused migratsiooni põhjuste ja selle nähtuse toimumisele kaasaaitavate tegurite kohta. Peab märkima, et Ravenstein käsitles ainult siserändeid, mistõttu viib käesoleva töö autor tema poolt toodud seadusi just alapeatüki sissejuhatusse ja ei vaatle neid eraldi teooriana, sest antud töö käsitleb välismigratsiooni.

Selleks, et struktureerida erinevaid migratsiooni käsitusi, eristatakse kuut migratsiooniteooriate klassifikatsiooni: (Krieger 2004: 80-82)

- Majanduslikud ja mittemajanduslikud teooriad,
- Mikro-, meso- ja makrotasandi teooriad,
- Migratsiooni alguse tingimusi erinevates ajapunktides analüüsivad teooriad,
- Migratsiooniprotsessi pidevusest ja kestvusest lähtuvad teooriad,
- Erinevaid teoreetilisi seisukohti integreerivad teooriad,
- Tegelikult panuse järgi klassifitseerivad teooriad (teooriad, millel üldine integreeritud raamistik puudub).

Tõmbe- ja tõuketegurite teooria

Migratsiooni uurimisse olulise panuse andis ameerika sotsioloog Everett S. Lee. Aastal 1966 oma artiklis „Migratsiooni teooria“ („A Theory of Migration“) formuleeris ta Ravensteini teooria ümber, pühendades suuremat tähelepanu tõmbe- ja tõuketeguritele.

Lee mudel eeldab, et igal piirkonnal avaldavad migratsioonile mõju erinevad tegurite grupid: peetavad (migreeruda soovi takistavad), tõmbavad ja tõukavad. Seejuures mõned tegurid mõjutavad enamikku inimesi, aga mõned ainult üksikisikuid. Tõuketegurite hulka võivad kuuluda majanduslikud tegurid (tööpuudus, madal sissetulek, kõrged maksud), sotsiaalsed ja poliitilised tegurid (vaesus, diskrimineerimine, südame- ja usutunnistuse vabaduse piirangud, sõjad), ebasoodsad looduslikud ja kliimaatilised tingimused jne. Tõmbeteguriteks võivad olla majandusarengu kõrge tase, kõrgem sissetulek, turvalisus, tööturule ligipääsu saamise võimalus (sh mitteformaalses sektoris, mis on eriti tähtis illegaalsete migrantide jaoks) jt. Vahetegurite või sekkuvate takistuste („intervening obstacles“) mõju suureneb piirkondade omavahelise kauguse suurenemisega ja võib rändevoolude piiranguks muutuda. Niisuguste tegurite hulka kuuluvad transpordikulud, seadusandlik siirete reguleerimine, ootuspärase saabumispirkonna kohta info kättesaadavus jne.

E. Lee märgib (Lee, 1966: 47-57), et tõmbetegurid mõjutavad rohkem kõrgesti haritud inimesi, kellel on niigi kindel staatus oma linnas (riigis), kuid nad võivad soodsamaid pakkumisi saada mujalt. Kõrge mobiilsus on iseloomulik kõrge kvalifikatsiooniga

spetsialistidele, sest sageli tähendab ränne nende jaoks karjääriredelil ja sissetuleku tasemel edasiminekut. Madala kvalifikatsiooniga töötajate jaoks, vastupidi, suuremat olulisust avaldavad negatiivsed ehk tõuketegurid.

Oluline tingimus, mis mõjutab rändekalduvust, on see, millisel elutsükli etapil inimene parajasti asub. Näiteks soodumus isakodust lahkuda on suurem nendel, kes sisenevad tööturule või abielluvad, samas kui need, kes tööturult lahkuvad (nt jäävad pensionile) või lõpetavad abielu lahutusega, võivad rännata tagasi oma päritoluriiki. Sellest lähtuvalt võib oletada, et noorte inimeste kalduvus migreeruda kõrgema sissetuleku või paremate elutingimuste otsides on suurem, kui vanematel inimestel.

Inimkapitali teooria

Töörände teoorias erilist kohta omab inimkapitali mudel. Esmakordselt vaadeldi investeringuid inimkapitalisse migratsiooni kontekstis L. Sjaastadi poolt 1962. aastal. Sama mudeli aktiivne rakendamine rändeprotsesside analüüsiks algas B. Chiswick'u uuringust 1970. aastal. Mudeli olemus seisneb selles, et migratsiooni saab käsitleda kui investeringut. Seega kannab migrant esimesel etapil kulusid, mis hiljem peavad end õigustama lisatuludega või elatustaseme tõusuga. Selle mudeli kohaselt mõjutavad rändeotsust kolm peamist tegurit: tööhõive tingimused kodu- ja ränderiigis, vanus ja ümberasumise kulud.

Tööhõive tingimused mõlemas riigis on esitatud inimkapitali mudelis töötasu suurusega. Esimestel etappidel on migrantide palk madalam, kui kohalikel elanikel (see võib olla põhjustatud migrandi, tema kvalifikatsiooni ja võimaluste kohta täieliku info puudumisest). Pärastpoole migrantide töötasu suureneb ja selle kasvutempo võib olla kohalike elanike töötasu kasvutempost isegi kiirem.

Vanus on tähtis tegur, mis määrab töötaja loomulikke töönäitajaid. Migrandi vanus piiritleb ajavahemikku, mille jooksul töötaja võib oma inimkapitali investeringutest kasu saada, st kui kaua võib ta töötada. Seepärast, autori arvamusel, noored inimesed rohkem kalduvad nii riigisiseks kui ka rahvusvaheliseks rändeks suhteliselt enam.

Kulutuste küsimus on samuti tähtis, kuna iga ümberasumine on seotud kuludega, sealhulgas infortsimisele, transpordile, eluasemele, uue töö otsimisele, võõrkeele

õppimisele, integreerumisele uude kultuuri jne. L. Sjaastad (1962) jagas need kulutused kaheks – rahalisteks ja mitterahalisteks. Mitterahaliste hulka kuuluvad järgmised kulutused: perest või sõpradest eemalolekuga põhjustatud psühholoogilised probleemid, uue töö otsimise raskused, uude töökohta ja kultuuri sisseelamise probleemid. Mõnede migrantide jaoks võivad mitterahalised tegurid olla tunduvalt olulisemad kui rahalised.

Võib oletada, et rändekulutused sõltuvad rändekaugusest ja rändaja vanusest ning need tegurid on omavahel seotud. Vahemaa tõttu võivad kasvata ümberasumise, võimalike töökohtade kohta infootsimise ja psühholoogilise raskuse (on raskem kodus käia, telefonivestlused on kallimad jne) kulud. Kui vanusest rääkida, siis keskmise vanusega migrantil on suure tõenäosusega olemas pere ja järelikult ümberasumise kulutused suurenevad (kui oletada, et migreeruma hakkab kogu pere). Psühholoogilisi raskusi vaadeldes võib märgata, et noored on rohkem meelestatud perest sõltumatusel ja ka sõpradest eemalolek pole noorte jaoks nii tuntav (eriti tänapäeval, kui on olemas Skype, Facebook ja muud suhtlemisvahendid), st et noortel on vähem seda, millesse on nad päritoluriigis kiindunud ja mida oleks neil raske hüljata.

Makro- ja mikrotasandi neoklassikaline migratsiooniteooria

Neoklassikaline teooria (autoriteks M. Friedman, P. Samuelson jt) võimaldab uurida rahvusvahelist ja riigisisest töörännet. Makrotasandil rahvusvaheline migratsioon on seletatav erinevate riikide töötasu vahega, mis on põhjustatud tööjõu nõudluse ja pakkumise erinevustest. Mikrotasandil (üksikisik, leibkond) on migratsioon elutaseme parandamise ja vajaduste rahuldamise vahend.

Neoklassikaline majandusteooria väidab, et peamiseks tööjõu rände põhjuseks on palgaerinevus kahe geograafilise punkti vahel. Sellised palgaerinevused on tavaliselt seotud geograafilise tööjõu nõudluse ja pakkumisega. Võib öelda, et tööjõupuudusega ja kapitali ülejäägiga piirkondades on kõrged palgad, samas kui tööpuudusega ja kapitali puudujäägiga piirkondades on madalamad palgad. Tööjõud rändab reeglina madalapalgalistest piirkondadest kõrgem palga poole. Sellise tööjõu liikumise puhul toimub tihti muutusi siht- ja päritoluriigi vahel tööturu muutuste tõttu. (Ивахнюк 2005: 70-71)

Neoklassikaline migratsiooniteooria kasutab migratsiooni seletamiseks ainult palkade erinevust ning tehes seejuures mitmeid olulisi eeldusi. Siiski tuleb ära märkida selle teooria olulisust, kuna see on andnud aluse teistele teooriatele ning palgaerinevused on siiski migratsiooni otsuste tegemisel ühed olulisemaid.

On tähtis märkida, et ühest kohast teise ümberasumisel peavad migrandid kandma teatud kulutusi, mis on seotud transpordiga, töö otsimisega, jõupingutusega uue keele õppimisel, vanade sidemete katkestamisest ja uute sidemete loomisest põhjustatud psühholoogiliste raskustega ja muude raskustega, mis tekkivad uues elukohas adaptatsiooniprotsessis. Autor arvab, et mõnedest raskustest on kergem üle saada täiskasvanud inimestel (nt kulutused transpordile või uuele eluasemele), teistest noortel inimestel. Noortel on lihtsam ühest kohast lahkuda ja teise kohta siirduda peetavate tegurite puudumise tõttu; uut keelt õppida, uute inimeste ja kultuuriga kohaneda, uut tutvuskonda leida. Samas autori arvates noored ei pea üksi elama, st mingi aeg võivad nad ühiselamus elada või kellegagi koos korterit üürida; samas kui vanemad inimesed eelistavad mugavamat ja isiklikku elukohta. Ümberasumise oodatud kasu on seda suuremad, mida kõrgem on migrandi haridustase, kuna kõrgema töötasuga tööd on sellel juhul kergem leida.

Duaalse tööturu teooria

Duaalse tööturu teooria järgi on tööjõu migratsioon riikide vahel tekitatud sihtriigi tõmbetegurite mõjust. (Jennissen 2000: 19-20) Duaalse tööturu teoorias jaotatakse tööturg kaheks eraldiseisevaks osaks. Esimest segmenti iseloomustab stabiilne tööhõive ning see vajab kõrgelt haritud tööjõu teenuseid. Teine segment koosneb madala palgaga ja madala kvalifikatsiooniga tööjõust. Kui riigis ei hõiva inimesed piisavalt ametikohti teises segmendis, siis täidetakse need ametikohad võõrtööliste poolt. (Bijak *et al.* 2004: 9) Selle teooria kohaselt on rahvusvaheline ränne põhjustatud pidevast nõudlusest võõrtööjõu järele, mis on omane arenenud riikide majanduslikule struktuurile. Päritoluriikides jällegi põhjustavad rännet sellised tegurid nagu madalad palgad ja kõrge tööpuudus, samas vastuvõtvates riikides on vastupidi vajadus välistööjõu järele.

Inimesed töötavad mitte ainult tulu saamiseks, vaid ka säästude suurendamiseks ja oma sotsiaalse staatuse säilitamiseks. Akuutsed motivatsiooniprobleemid tekivad ametihierarhia alumistel tasemetel, sest nendel ei ole kõrget staatust, mida tuleks säilitada.

Tööandjad vajavad muuseas ka töötajaid, kelle jaoks töö on ainult rahateenimise vahend ja kelle jaoks pole oluline ametikohaga kaasnev staatus ja prestiiž. Varemadel aegadel (nt 19.sajandil) asusid sellistele ametikohtadele naised ja noorukid. Naised olid valmis madala töötasuga ajutist tööd vastu võtma, sest pere peamise toitja palgast jäi väheks. Noorte jaoks oli see lisaraha teenimise ja kogemuste omandamise võimalus. Aegamööda on naiste positsioon muutunud, sest majanduslikku tegevusse kaasatud naiste osakaal kasvas, st järjest rohkem naisi hakkasid täiskohal töötama. Samas noorte jaoks pole autori arvamusel eriti midagi muutunud. Noored inimesed on endiselt nõus töötama ajutistel töökohtadel ja madala töötasuga, et nt oma väikeste kulutuste jaoks raha teenida. Samal ajal vanemad inimesed üritavad leida püsivat ja hästi tasutud töökohta.

Maailmasüsteemide teooria

Maailmasüsteemide teoorias põhjustab migratsiooni globaliseeruva maailmaturu struktuur, mitte rahvuslikul tööturul asetleidvad protsessid. (Bijak et al. 2004: 9) Samuti ei mõjuta rännet sihtriigi ja päritoluriigi palgataseme või tööhõive erinevused, vaid valitsuse poliitika rahvusvaheliste kaubavoogude ja välisinvesteeringute suhtes - rahvusvaheline migratsioon on kapitali- ja investeeringute voo tulemus. (Kulu 2000: 8) Maailmasüsteemide teooria järgi rahvusvaheline migratsioon on majandusliku arengu protsessis tekkinud rikete ja dislokatsioonide loomulik tulemus. Kuna kapitalism levis esmalt Lääne-Euroopas, Lõuna-Ameerikas, Okeaanias ja Jaapanis, olid suur osa maakerast ja kasvav rahvastik kaasatud maailma turumajandusse. Kuna tootmisressursid nagu maa, toorained ja töö ääremaadel langevad turgude kontrolli ja mõju alla, tekivad rändevooulud ja osa nendest rändevoouludest suundub välismaale. (Massey 1993: 444-448)

Kui väheharitud kodanikud ei taha asuda täitma madalapalgalisi töökohti ametihierarhia allosas, siis loob see tugeva nõudluse sisserändajate järele. Samal ajal hästiharitud kodanikud ja kvalifitseeritud välismaalased pretendeerivad kõrgepalgalisele tööle ametihierarhia ülaosas ja see aitab immigrantide teenuste järele nõudlust kõrgel tasemel hoida. Keskmisest kodanikud hoiavad kinni keskmisest madalamat oskuste taset nõudvatest töökohtades või loodavad sotsiaalkindlustuse programmide ja toetuste peale. Maailmasüsteemide teooria väidab, et rahvusvaheline ränne järgib poliitilist ja majandusliku korraldust laieneval maailmaturul. Maailmasüsteemide teooria vaatab migratsioonile globaalsest perspektiivist. See seletab, et vastastikmõju kahe erineva

ühiskonna vahel võib olla oluline faktor sotsiaalse muutuse tekkele ühiskonna siseselt. Autor arvab, et ühelt poolt see teooria ei ole väga sobilik noorte migratsiooni kirjeldamiseks, kuna tavalised inimesed, k.a. noored, migreeruvad parema töökohta ja töötasu otsides ja kapitali- ja investeeringute vood neid eriti ei puutu, kuigi teiselt poolt mingil määral võib maailmasüsteemide teooria sobida noorte migratsiooni kirjeldamiseks, kuna nende voogude pärast migratsiooni sihtriigis tekkivad uued ametihierarhia alumise taseme töökohad, kuhu asuvad tööle ka migreerunud noored.

Lõpetuseks võib öelda, et teoreetikute teaduslikud seisukohad migratsiooni valdkonnas aitavad kaasa mitte ainult endiste vaid ka tänapäevaste rahvusvahelise migratsiooni protsesside tegurite ja põhjuste mõistmisele. Teooriate uurimine aitab aru saada rändeprotsesside seaduspärasustest ja tagajärgedest, luua prognoose, viia läbi tasakaalukamat ja otstarbekamat rändepoliitikat. Rändeteooriad on loodud rändeprotsesside rahvastikule ja tööturgudele avaldatava mõju mõtestamiseks.

1.3. Ülevaade noorte väljarännet uurinud töödest

Kuna noorte migratsiooni teema on aktuaalne, on läbi viidud mitmed uurimused nii Eestis kui välismaal, mis puudutavad antud teemat või on selle teemaga otseselt seotud. Kahjuks saab autor siinkohal vaadelda neist ainult piiratud hulka töid. Välismaa töödest valis autor välja järgmised: The Global Migration Group (2014); Drinkwater *et al.* (2009); White (2010); Horváth (2008), Kureková (2013).

GMG'i (*Global Migration Group*) raport (2014) räägib sellest, millega kokku puutuvad noored migrandid, potentsiaalsed migrandid või migreerunud vanemate lapsed. Üldiselt uurimus näitab, et rahvusvaheline migratsioon pakub nii võimalusi, riske kui ka väljakutseid. Korraliku poliitika ja regulatsiooniga võib migratsioonist saada kasulikku kogemust, mis aitab noortel inimestel arendada tööturul edu saavutamiseks vajalikke oskusi. Sellega noored migrandid annavad olulise panuse majanduslikku ja sotsiaalsesse arengusse nende päritolu-, rände- ja vaheriikides. Samuti mainitakse raportis, et tuleb parandada poliitilisi aspekte viisil, et noorte ränne oleks teadlik, kuid mitte sunnitud, st on vaja lahendada selle migratsiooni põhilisi probleeme, rohkem tähelepanu pöörata

noortele inimestele (lastele, noorukitele ja noortele naistele, haavatavale elanikkonnale) ja nende migratsiooni sotsiaalsele mõjule, et lapsed jäävad üksi vanemate töörande tõttu, ning niisuguste laste eest hoolitsemisele.

Mitmed tööd on vaadelnud migratsiooni probleeme Ida-Euroopas (nt Poola ja Rumeenia näidetel). S. Drinkwater jt (2009) arutlevad oma töös, et EL laienemise pärast tekkis migrantide tõsine vool EL8 riikidest Suurbritanniasse. Autorid vaatlevad fakti, et kuigi mõned hiljutised EL8 riikidest pärit migrandid on madala kvalifikatsiooniga, siis paljudel on suhteliselt kõrge haridustase ja vaatamata sellele enamus nendest töötab Suurbritannias madalapalgalistel ametikohtadel. S. Drinkwater'i ja teiste arvamusel käib see eriti poolakate kohta, mis tähendab seda, et neil on madalam tõenäosus taastada oma migratsiooneelset inimkapitali (inimese mõtlemisvõime, tervis, teadmised, kvalitatiivne ja produktiivne töö ja elu kvaliteet), isegi kui arvestada teiste isiku- ja tööomadustega. Käesoleva töö autor arvab, et ühelt poolt tõesti on raske oma inimkapitali taastada, aga teiselt poolt on olemas need migreerunud inimesed, kes alustades madalamal ametikohal välismaal üle aja tõusevad hierarhias. S. Drinkwater jt eeldavad, et enamus Poola hiljutistest migrantidest ei ole kindlad Suurbritanniasse pikaajaliselt jäämise osas, kuid paljud loodavad pikaajalisele tööle. Lõpetuseks, kuigi enamik migrante leidis madalapalgalist tööd Ühendkuningriigis, võivad sellises rändevoolus osalejad migratsioonist siiski teatud kasu saada, sest tõenäoliselt on migrandid huvitatud kodumaale tagasiminekul oskuste ja rahavaru säilitamisest või rahasaadetiste koju saatmisest.

Poola kui Ida-Euroopa riigi teemat käsitleb ka White (2010). Oma töös kirjutab ta, miks noored inimesed püüavad Poolast Suurbritanniasse migreerida, eeldades, et kaalukad põhjused selleks on tööpuudus ja madal palgatase. Tema uuringu aluseks on läbiviidud intervjuud naistega Poolas ja Inglismaal alates 2006. aastast kuni 2009. aastani. Oma töös räägib A. White noorte poolakate kalduvusest võrreldes vanema põlvkonnaga rohkem emigreeruda. Noortel on inglise keele tase kõrgem, ja nad on seetõttu enesekindlamad. Samuti on neil ligipääs sotsiaalsetele võrgustikele, kus on sõbrad ja sõprade sõbrad, kes saavad neid uues riigis aidata ja toetada. Lisaks on noortel kergem kutsuda oma pereliikmeid, lapsi ja sõpru koos üle kolima. Majanduslike tegurite tõttu ei ole inimesed

alati vabad oma valikus migreeruda, st madalad palgad ja kõrge tööpuudus praktiliselt „sunnivad“ noori oma kodumaalt lahkuda. Mõnedele on see ainuke ellujäämisviis.

Horváth (2008) analüüsib oma töös migratsiooni kõrge määra majanduslikke ja kultuurilisi põhjusi Rumeenias, pöörates põhiliselt tähelepanu maanoortele ja sellele, kuidas nad migratsiooni ette kujutavad ja iseennast tulevase migrandi rollis. Autori arvamusel on noorte migratsioon vanuses 18-24 aastat seotud üleminekuga probleemsesse täiskasvanu ellu, milles pole kindlust esimese töökoha saamise osas.

Käesoleva bakalaureusetöö autor arvab, et Euroopa noorte positsioon tööturul on enamasti seotud mitte ebapiisava kvalifikatsiooni tasemega (töökogemuse mittevastavus tööandjate nõudmistele, hariduse mittevastavus tööturu vajadustele), vaid töökohtade defitsiidiga ja töökogemuse puudumisega, kusjuures tuleb välja, et töökogemust pole võimalik saada, sest kuskilt pole saada esimest töökohta. Seejuures ühelgi tasemel haridus ei taga võimalust sellest nõiaringist välja murda.

N. O'Higgins (2012) märkis, et majanduskriis puudutas kõige rohkem just noori inimesi vanuses 15-24 aastat. Noorte tööpuuduse määr ajavahemikus 3. kvartalist 2008 a. kuni 3. kvartalini 2011 a. tõusis 35% või 5,5 protsendipunkti võrra. Kui võrrelda 2014 aastaga, siis see määr alanes 1 protsendipunkti võrra. O'Higgins arvab, et neid andmeid ei tohi tõlgendada, kui väga negatiivsed, kuna noortel on see alati olnud kõrgem ja muutlikum kui vanematel inimestel, ja noorte kõrge töötuse tase võib olla põhjustatud sellest, et nemad on hõivatud õppimisega ja seepärast nende osalemine tööturul on suhteliselt madal. N. O'Higgins märgib (2012), et kui võrrelda noorte ja vanemate inimeste töötust, siis kriisiajal noorte olukord on enamikus Euroopa riikides paranenud, kuid mõnedes riikides, nt Slovakkias või Poolas, vastupidi, on see oluliselt halvenenud. Samuti kirjutab ta oma artiklis sellest, et töötuse tagajärjed noorte töökarjääri algastmel võivad olla pikaajalised ja pikemas perspektiivis tekitada raskusi töökoha leidmisega. Käesoleva töö autor arvab, et raskused võivad olla seotud sellega, et kõige sagedamini tööandjad otsivad kogemustega töötajaid, mis aga puudub töötutel noortel. Samuti arvab autor, et üks põhjustest, miks noored kodumaalt, kus nad puutuvad sobiva töökoha otsimise raskustega kokku, lahkuvad, on vajaliku töökogemuse omandamise soov.

International Monetary Fund (IMF) artiklis, mis ilmus detsembris 2014 a., kirjutatakse samuti töötuse kõrgest tasemest nii globaalsel tasandil, kui ka erinevates regioonides. Artikli autorid (Banerji *et al.* 2014) märgivad, et noorte inimeste (15-24) töötuse tase on väga kõrge ja endiselt kõrgem kui vanemate inimeste hulgas. Selle artikli andmetel ajavahemikus 2008 aastast kuni 2012 aastani kasvas töötute noorte arv rohkem kui 2 miljoni inimese võrra arenenud majandusega riikides. 2012. aasta 2 kvartalis noorte töötuse tase oli üle 15% kahes riigis kolmest. Siiski on riikide vahel olulised erinevused, ja mõnedes on näha positiivsed arengud (nt Saksamaal, kus noorte töötuse määr oli alla 10%, aga samas võib see peegeldada ka üldist Saksamaa tööturu head olukorda). Samuti näitavad andmed, et enamikus arenenud majandusega riikidest üks kolmandik noori otsib tööd vähemalt 6 kuud ning ajutisel või osalise hõivega töökohal töötavate osakaal kasvab samuti. Ajavahemikus 2011 aastast kuni 2012 aastani regionaalsed töötuse tasemed olid tõusnud kõikides piirkondades, v.a. Kesk- ja Kagu-Euroopas (pole EL liikmed) ja Sõltumatute Riikide Ühenduse (SRÜ) riikides. Madala kvalifikatsiooniga noorte töötute arv on suurem kui haritud (kõrge kvalifikatsiooniga) noorte töötute arv. Eurostat'i andmete järgi aastal 2012 töötute noorte seas oli 31% põhi- või mittetäieliku keskkooliharidusega, 20,4% - kutseharidusega ja 18,1% noori kõrgharidusega. Samuti noored inimesed arenenud majandusega riikides puutuvad kokku probleemiga, et nende teadmised ja oskused ei vasta tööandja nõuetele. Väga sageli võetakse tööle noori kõrgema haridusega kui on antud töö tegemiseks tarvis, surudes niimoodi madalama haridustasemega noori välja isegi juhul, kui nende kvalifikatsioon (oskused) sobivad antud töökohale paremini. Suurim risk tööandjate nõuetele mittevastavusega kokku puutuda on naistel, invaliididel ja migrantidel.

Käesoleva töö autor vaatleb veel ühe artikli, mis puudutab noorte inimeste sotsiaalse tagatise süsteemide tarvilikkuse küsimust. Artikli autor – L. Kurekova (2013) – analüüsib sotsiaalse tagatise süsteemi rolli Kesk- ja Ida-Euroopa migratsioonimudelitel moodustumisel. Artiklis väidetakse, et riikidel on suur mõju potentsiaalsete ja reaalselt migrantidele sotsiaaltagatise süsteemide kaudu ja see toimub kahes tööturuga seotud aspektis. Esimene nendest puudutab nende skeemide, mis aitaksid noori koolist tööle üleminekul (töötutoetus, eriprogrammid), olemasolu ja kättesaadavus. Teine aspekt – antud regioonil noortele võimaldatud hariduse tüüp ja kvaliteet. Artikli andmed näitavad, et 2004-2005 aastal ainult mõned riigid suurendasid oma investeeringuid noorte tööturule

integreerimise toetusse (nt Tšehhi, Slovakkia, Ungari). Samuti Kurekova (2013) arvab väga oluliseks momendiks Kesk- ja Ida-Euroopa noorte haridustaset ja nende sisemiste tööturgude nõudmistele vastamist. Artiklis on kirjas, et on olemas tõestused, et abiturientid olid puudulikult ettevalmistatud edukaks tööturule astumiseks (nt Poolas, Slovakkias, Lätis). See aspekt näitab, et riigi hariduskulude kõrge tase (nt Balti riigid) ei garanteeri noorte edu tööturul, kuid ikkagi kajastab potentsiaalset võimet haridussüsteemi reformida tööturu vajaduste suhtes. Lõpetuseks teeb Kurekova järeldust, et tarvilike poliitiliste instrumentide olemasolu riigis võib tõsiselt peegeldada noorte väljarändel sellest riigist. Käesoleva bakalaureusetöö autor arvab, et parema kvaliteedi hariduse saamise soov võib olla piisavaks põhjuseks, et migreerida.

Järgnevalt vaatlleb autor nelja Eestis migratsiooni teemal tehtud uuringut: Kallaste ja Philips (2004), Kask ja Paas (2013), M. Randveer ja T. Rõõm (2009) ning B. Veidemann (2010). E. Kallaste ja K. Philipsi töö eesmärgiks on hinnata, kui paljud ja millised inimesed tahaksid Euroopa Liidu riikidesse tööle minna, kui kindel on nende soov ja kui pikaks ajaks nad tahaksid minna (Kallaste, Philips 2004). Oma töös näitasid autorid, et suurem osa välismaale tööle minejatest on tõenäoliselt pigem noored (inimesed vanuses 15-29 aastat), pigem meessoost ja pigem keskharidusega inimesed. Kõige enam soovivad välismaale minna alles õppivad inimesed, kellel on lõpetamata kõrgharidus. Käesolev uuring kinnitab Kriegeri (2004) uuringu tulemusi, mille kohaselt siirduvad välismaale peamiselt noored). Noored inimesed toovad sihtriigi tööturgudele täiendavat paindlikkust, kuna nad on sageli nõus töötama lühiajaliselt ka oma kvalifikatsioonist madalamal töökohal (Kallaste, Philips 2004). Välismaale soovitakse minna eelkõige parema sissetuleku saamiseks. Ülekaalukalt eelistatuim riik töötamiseks oli Soome, millele järgnesid Saksamaa, Suurbritannia ja Rootsi. Autorid arvasid, et Eestil ei ole lähematel aastatel karta suuremahulist tööjõu väljarännet, kuid kahjuks nende prognoosid täide ei läinud.

Kaska ja Paasi töö on loodud CV Keskuse andmebaasi põhjal, mis annab võimalust jälgida inimese viit viimast töökohta. Põhiliseks töö eesmärgiks oli võrrelda Eesti töötajate kaht töövoolu – suundadel Ida-Ida (Läti ja Venemaa) ja Ida-Lääs (Soome ja Rootsi). Töö tulemustest on näha, et mitte-eestlased ja kõrgharidusega inimesed on vähe huvitatud Soomes ja Rootsis töötamisest. Töövoolu suunal Ida-Lääs iseloomustatakse

sageli kui lihttööliste voolu, samas kui töövool suunal Ida-Ida on ühtlasemalt jaotunud eri oskuste tasemega töötajate vahel. Mis puudutab noori, siis töö tulemused näitavad, et noored (inimesed vanuses 20-29 aastat) olid aktiivsemad mõlemas töövoolus, aga olulist erinevust selles vanuserühmas voolude vahel ei esinenud. Samuti ei olnud olemusliku erinevust naiste ja meeste migratsiooni suundade vahel (Kask, Paas 2013).

Randveere ja Rõõmu töö põhineb unikaalsel 2007. a. ettevõtete juhtide küsitlusel, mille eesmärgiks oli saada rohkem infot migratsiooniprotsessidest. Tulemuste kohaselt on keskmine Eesti emigrant tõenäolisemalt noor inimene vanuses 15-34 aastat, meessoost ja kontoritöötaja. Samuti on näha, et madala haridustasemega töötajad emigreerivad sagedamini, kui kõrge haridustasemega töötajad.

B. Veidemann (2010) oma artiklis pakub vastuseid küsimustele, kui suur on potentsiaalne välisriiki tööle suundujate hulk, kui kaua tahetakse välisriigis viibida, mis on emigreerumissoovi põhjused. Artikli andmetel välismaale migreerida otsustavalt meelestatud noorte (vanuses 15-24 aastat) hulk võrreldes 2006 aastaga on 2010. aastal kasvas 9%-lt 18%-ni. Kuna noored on mobiilsemad ja vähem seotud perekondlike kohustustega, on noorte väljarändajate osakaal samaealises rahvastikus 1,5 korda suurem kui üldine väljarände osakaal tööealises rahvastikus. Noored potentsiaalsed migrandid eelistavad Soome, Austraalia ja USA, aga vanemad inimesed – Põhjamaid. Kõrgem palk on noortele vähem tähtis kui ülejäänutele, küll aga põhjendavad nad väljarändesoovi suuremaal määral silmaringi avardamise ja enda erialase täiendamise vajadusega (Veidemann, 2010). Samuti artikli autor kirjutab (2010), et mitte-eestlased migreeruvad rohkem kui eestlased. Kui puudutada haridust, siis potentsiaalsetest migrantidest enamusel on alg- või põhiharidus (47%), kutseharidus ilma keskhariduseta (44%) ja kesk- või kutseharidus (46%). Samuti Veidemann (2010) märgib, et iga neljas potentsiaalsetest väljarändajatest on töötu ja 23% nendest on õpilased.

Kokkuvõttes võib öelda, et kui võrrelda välismaal tehtud töid, siis võib teha üldise järelduse, et noored inimesed Ida-Euroopast kõige rohkem migreeruvad Lääne-Europasse, nt Suurbritanniasse. Samuti autorid märgivad, et noored migrandid on pigem madala kvalifikatsiooniga ja töötavad madalapalgalistel ametikohtadel. Noorte väljarände peamised põhjused on tööpuudus ja väike töötasu kodumaal. Kui võrrelda Eestis tehtud uuringuid, siis on olnud erinevatel perioodidel täheldatavad sarnased

tendentsid: kõige rohkem lahkuvad noored, väheste oskustega ja madala haridustasemega inimesed. Üks populaarsematest väljarände sihtkohtadest on olnud Soome. Välismaale soovitakse minna eelkõige parema sissetuleku saamiseks, soovist saada töökohta, vältida Eestis töötuks jäämist, silmaringi avaldamiseks ja enda erialase täiendamise võimaluseks. Samuti võib märkida, et Eesti ja Ida-Euroopa migreeruvate noorte iseloomustus (madal kvalifikatsioon) ja rände põhjused on sarnased.

2. NOORTE VÄLJARÄNNE EESTIST

2.1. Analüüsimetoodika ja kasutatavad andmed

Noorte migratsiooni trendide ja põhjuste tuvastamiseks kasutab autor oma töös andmeid erinevate organisatsioonide andmebaasidest – Eesti Statistikaamet, Eurostat, UNECE (*the United Nations Economic Commission for Europe*). Käsitletakse 2005-2013 a. andmeid, ja kui selle ajavahemiku andmeid ei ole, siis sellele perioodile ajaliselt kõige lähedasemaid andmeid. Autor kasutab järgmisi indikaatoreid: noorte osakaal kogu Eesti rahvastikus; töötus noorte (15-24 aasta vanuste indiviidide) seas; noorte migrantide arv; põhilised migratsiooni suunad; töötasu keskmine suurus Eestis ja kõige populaarsemates rände sihtriikides; haridustase noorte seas; sihtriigi keelt valdavate inimeste arv; abielus olek ja laste olemasolu.

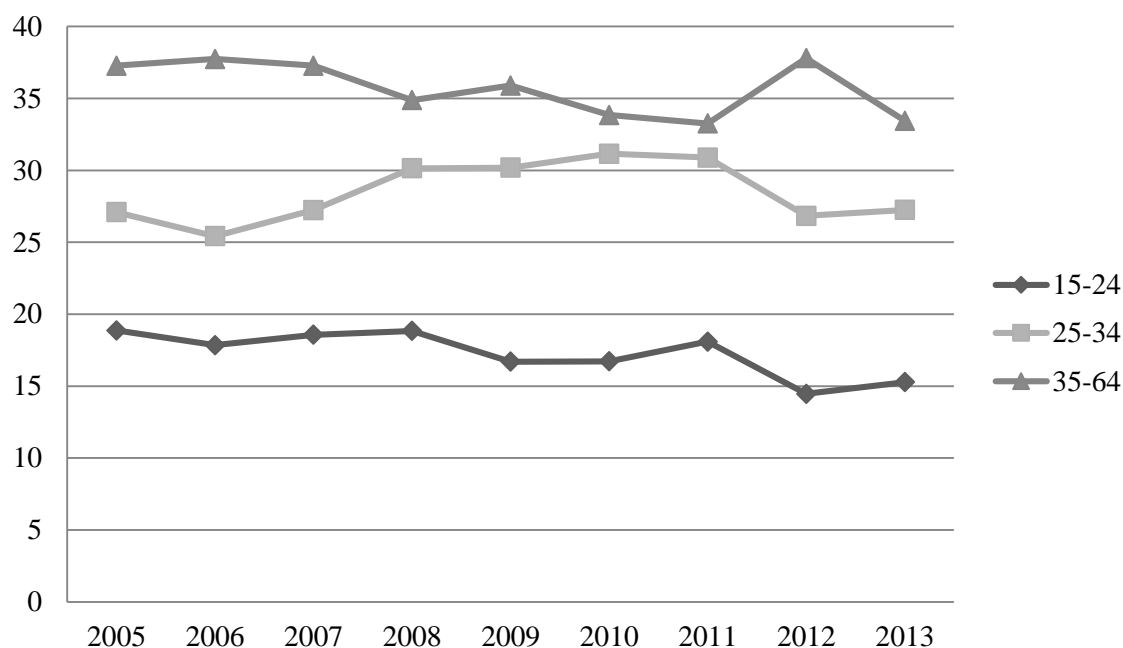
Eesti Statistikaamet (SA) on riigiasutus Rahandusministeeriumi haldusalas. SA'i põhiülesanne on pakkuda ametiasutustele, äri- ja teadusringkondadele, rahvusvahelistele organisatsioonidele ning üksikisikutele usaldusväärset ja objektiivset infot Eesti keskkonna, rahvastiku, sotsiaalvaldkonna ja majanduse olukorra ning trendide kohta. Riiklik statistika on kooskõlas rahvusvaheliste klassifikaatorite ja meetoditega ning vastab erapooletuse, usaldusväärsuse, asjakohasuse, tasuvuse, konfidentsiaalsuse ja läbipaistvuse põhimõttele (Eesti Statistikaamet, 2015). Käesolevas töös SA'i andmebaasidest kasutatakse rahvastiku migratsiooni andmeid: rahvastiku migratsioon sihtriigi järgi, rahvastiku migratsioon kodakondsuse järgi ja migratsioon vanuserühmade järgi. Samuti kasutatakse andmeid üldise Eesti rahvaarvu kohta ja riigi töötusemäära kohta. Töös kasutatakse andmeid erinevatest vanusegruppidest: noored on inimesed vanuses 15-24 aastat ja ülejäänud üle 25 (25-34 ja 35-64 või 25-49 ja 50-69 olenevalt sellest, mis andmed on SA poolt kättesaadavaks tehtud).

Eurostat on Euroopa Liidu statistikaamet ja on mõeldud EL'i riikide varustamiseks euroopaliku taseme statistikaga, mis teeb võimalikuks riikide ja regioonide vahelist võrdlemist. Eurostat pakub terve rida olulisi ja huvitavaid andmeid, mida valitsused, ettevõtted, teadusasutused, ajakirjanikud ja seltskond võivad kasutada oma töös või igapäevases elus (Eurostat, 2015). Käesolevas töös Eurostat'i andmetest kasutatakse noorte (15-24 aastat) töötuse kohta ja EL'i riikides õppivate tudengite arvude kohta 2005-2013 aa. ajavahemikul.

Eesti ja migratsiooni sihtriikide vahelise brutopalkade lõhe uurimiseks on kasutatud UNECE andmeid. UNECE on ÜRO poolt Euroopa jaoks mõeldud majanduskomisjon, mille põhiliseks eesmärgiks on Euroopa riikide majandusintegratsiooni toetus. UNECE ühendab 56 riiki (UNECE, 2015). Käesolevas töös on kasutatud UNECE 2005-2013 aa. ajavahemiku andmed.

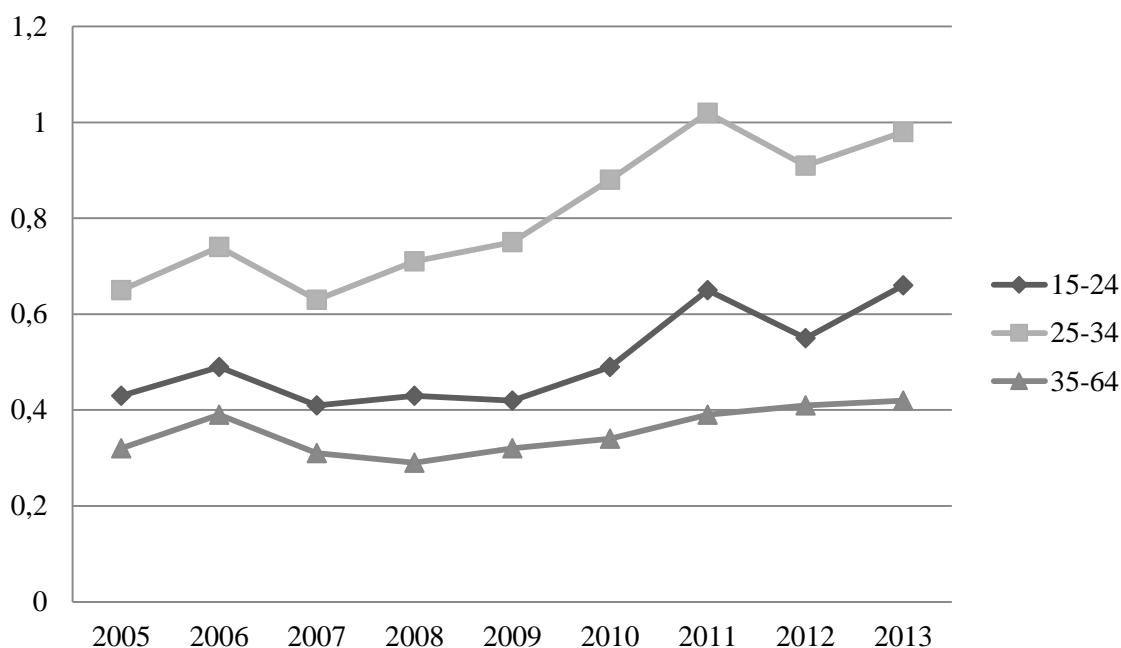
Rahvusvahelise Tööorganisatsiooni (ILO) määratluse kohaselt loetakse nooreks inimest vanuses 15-24. ILO definitsioon on leidnud laialdast kasutust EL liikmesriikides ning seda määratlust kasutavad ka Eurostat ja Eurostati koordineerimisel mitme riigi statistikaametid. Ka Eesti tööhõivesüsteemis on käsitletud noortena traditsiooniliselt 16-24-aastaseid isikuid (Tööturu riskirühmad... 2006: 1). Statistikaameti andmetes on eristatud vanusegrupina inimesi vanuses 15-24 aastat, mõnedes andmetes teiste variantide puudumise tõttu – 15-29 aastat. Käesolevas töös loetakse noorteks inimesi vanuses 15-24 aastat. Selline vanusevahemik on valitud põhjusel, et seda on kõige rohkem kasutatud erinevates andmebaasides noorte kirjeldamiseks.

Alustuseks vaatleme kuidas jaotuvad migreerunud inimesed vanusegruppideks perioodil alates 2005 kuni 2013 aastani (vt Joonis 5). Jooniselt on näha, et terve perioodi jooksul on kõige rohkem Eestist lahkunud inimesi vanuses 35-64 aastat, nendele järgnevad inimesed vanuses 25-34 aastat. Kui rääkida noortest (15-24 aastat), siis nende osakaal väljarännanutest oli suurim 2005. aastal – 18,9% kogu migreerunute arvust; väikseim – 2012 aastal (14,5%). On võimalik, et langenud 2012 aasta näitaja on seotud noorte arvu üldise vähenemisega sellel aastal, sest SA andmete järgi noorte osakaal kogu rahvastikus vähenes 2,4 protsendipunkti võrra perioodil 2005-2012.

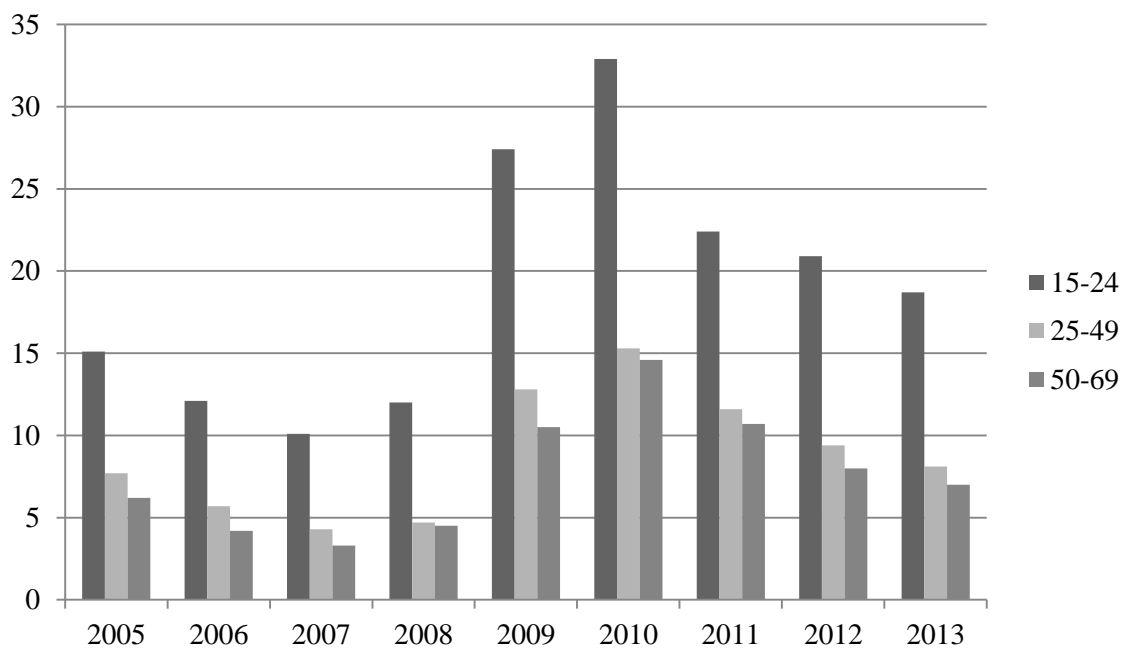
Joonis 5. Väljarännanute jagunemine erinevate vanusegruppide vahel, % (Eesti Statistikaameti andmebaas; autori koostatud).

Järgnevalt vaatleme lahkunute hulga suhet kogu rahvastiku arvuga vanusegruppide järgi (vt Joonis 6). Sellelt jooniselt on näha, et ülalmainitud suhte kõrgeim väärtus on 25-34 aasta vanuste inimeste hulgas. 2011 aastal see näitaja ulatus 1,02%-ni. Järgnesid noored inimesed vanuses 15-24 aastat, kõrgeim väärtus selles vanusegrupis on 0,7% 2013. aastal. Samuti on näha, et vaatamata mõningasele langemisele 2012 aastal, Eestist lahkunute noorte arv on üldiselt näidanud kasvamise trendi. Kui rääkida kolmandast vanusegrupist (inimesed vanuses 35-64 aastat), siis 2011. aastani vaadeldava suhtarvu väärtus püsis 0,3% lähedal ning ainult 2012 ulatus 0,4%-ni ja edasi jätkas kasvamist.

Joonis 6. Lahkunute hulga suhe kogu rahvastiku arvu vanusegruppide järgi, % (Eesti Statistikaameti andmebaas; autori arvutused).

Joonisel 7 on toodud erinevate vanusegruppide töötuse määra andmed. Jooniselt on näha, et noorte töötuse määr terve ajavahemiku jooksul on kaks korda kõrgem, kui sama näitaja vanuses 25-49 ja 50-69 aasta vanuste inimeste seas.

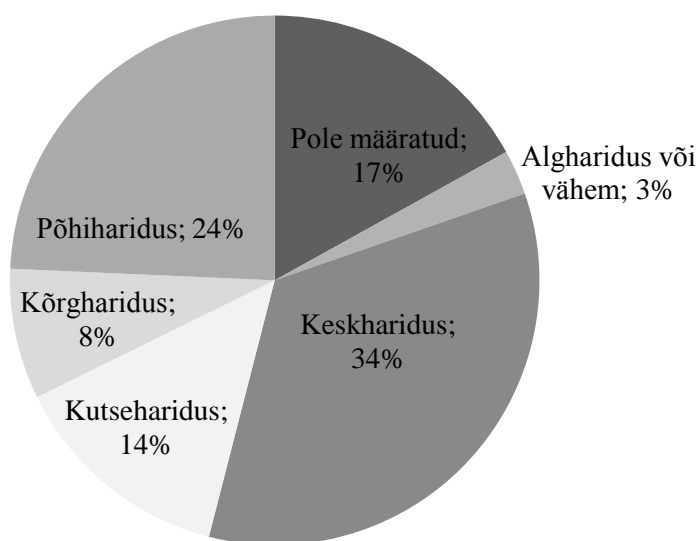
Joonis 7. Erinevate vanusegruppide töötuse määrad, % (Eesti Statistikaameti andmebaas; autori koostatud).

Samuti jooniselt on näha, et töötus noorte hulgas ajavahemikus alates 2005 kuni 2007 ja alates 2011 kuni 2013 vähenes pidevalt. 2008 aastal töötute arv suurenes ja 2009 aastal järsu hüppega jätkas kasvamist. Kui võrrelda töötuse määra migratsiooni tasemega, siis on näha, et migratsiooni tase muutub sõltuvalt eelmise aasta töötuse määrast, st mida kõrgem on töötuse määr, seda kõrgem on migratsiooni tase järgmisel aastal.

Europarlamenti jaoks tehtud analüütilise ettekanne (2014) andmete järgi 61% küsitletud Eesti noortest (16-30 aastat) soovivad töötada või õppida välismaal (st riigist välja rännata), seepärast käesoleva töö autor võrdleb omavahel riigist lahkunute arvu ja välismaal töötada soovijate arvu ja selleks kasutab andmeid, mis on hangitud Eesti suurimalt tööpakkumiste portaalist – CV Keskuselt. Sellel portaalist on olemas töötajate poolt koostatud CV'de pidevalt uuendatav andmebaas. Oma töös vaatles autor vanuses 15-24 aastat mõlemast soost inimeste CV'sid, mis olid uuendatud ajavahemikus alates 2000 kuni 2013 aastani. Vaatlemise hetkel oli neid kokku 122158 tükki. Nendest 59,2% olid naiste omad ja 40,8% meeste omad (ühes CV's pole sugu märgitud). Kuna meeste töötuse määr on kõrgem naiste omast (nt Statistikaameti andmete järgi 2010 aastal töötuse määr meestel oli 19,7% ja naistel 14,5%), siis autori arvamusel selline CV'de jaotus on võimalik psühholoogiliste põhjuste tõttu, nt naised kalduvad rohkem tööd otsima läbi ankeetide täitmise, aga mehed otsivad tööd rohkem isiklike kontaktide kaudu. 6683 inimest märkisid oma CV's töö soovitavaks asukohaks erinevaid välisriike (54,6% nendest on mehed ja 45,4% – naised). Üldtõttu andmete järgi on näha, et vanuses 15-24 aasta vanuste töötajate seas on CV Keskuse andmetel naiste osakaal suurem, kuid soov välismaale tööle minna on suurem meestel.

CV's märgitakse töötaja vanus, haridustase, töökogemus koos töö kirjeldusega (amet, töö algus ja lõpp, töökoha riik), oskused ja isikuomadused ning otsitava töö soovitatav ametiala, amet ja asukoht. Pole võimalik olla täielikult kindel selliste andmete täpsuses, kuid võib loota, et inimesed täidavad oma CV'd ausalt. Valitud vanusegrupis CV'd olid valdavalt uuendatud aastatel 2011-2012. 2013 aastal uuendatute CV'de arv on tunduvalt väiksem, kui teistel aastatel, aga seda võib põhjendada sellega, et väljavõtte ei olnud tehtud 2013. aasta lõpus ja seepärast 2013 aasta andmed ei ole täielikud.

Samuti on CV'st võimalik teada saada inimeste haridustase ja joonisel 8 ongi näidatud inimeste jagunemine haridustaseme järgi. Jooniselt on näha, et enamus tööotsijaid on keskharidusega (34,3%). Teisel kohal on põhiharidusega inimesed – 24,3% inimest. Kutseharidus on olemas 13,7% inimestel, kõrgharidus – 8% inimestel ja 2,7% inimestel on ainult algharidus või vähem. 17% CV's oli haridustase märkamata.

Joonis 8. Valimi jagunemine erinevate haridustasemete vahel, % (CV Keskuse andmebaas; autori koostatud).

CV's on võimalik leida ka töökogemuse olemasolu. 59,8% CV omanikest on märkinud töökogemuse olemasolu. Nendest 8,6% märkisid, et vähemalt üks CV's mainitud viimasest viiest töökohtadest oli välismaal. Kui vaadelda töö kestust, siis kõige rohkem – 19,4% - tööotsijaid soovivad töötada alaliselt. 9,2% eelistavad ajutist hõivet ja 13% on nõus töötada nii alaliselt kui ka ajutiselt. Samas suur arv inimesi (58,5%) üldse ei ole märkinud oma soovi töö kestuse kohta.

75,7%-s CV'st on märgitud, et inimene oskab vähemalt üht võõrkeelt. Kõige rohkem inimesi valdab inglise keelt (63,3%), sellele järgnevad eesti keel (28,5%) ja vene keel (5,5%), seejärel saksa keel (1,5%) ja soome keel (0,7%). Samuti märgitakse CV'des ära riigid, kus inimesed sooviksid töötada. See info on tarvilik noorte rände trendide analüüsimisel.

Andmete analüüsimiseks kasutab autor oma töös erinevaid meetodeid. Statistiliste andmete võrdlemiseks kasutatakse kirjeldavat analüüsi ning migreerimise soovi mõjutavate tegurite ja Eestist lahkuda soovijate arvu vahel oleva sõltuvuse määramiseks kasutatakse hüpoteeside kontrolli. Et prognoosida uuritava sündmuse (väljaränne soovi) toimumise tõenäosust ja selle muutumist sõltuvalt pideva argumenttunnuse väärtuse muutumisest kasutab autor logistilist regressioonianalüüsi.

Hüpoteese kontrollitakse kahe erinevate meetoditega. Esiteks, kahe sõltumatu proportsiooni võrdlemiseks kasutatakse kahe valimi z-testi. Sellega testitakse, kas lahkuda soovijate proportsioon erineb x ja y gruppide vahel. Hüpoteesid sellisel juhul näevad välja järgmiselt:

$$H_0: p_x = p_y$$

$$H_1: p_x \neq p_y$$

kus p_x ja p_y on vastavalt ühe näitaja kahe erinevate gruppide (X ja Y) proportsioonid.

$$(1) Z = \frac{(\hat{p}_x - \hat{p}_y)}{\sqrt{\hat{p}(1-\hat{p})\left(\frac{1}{n_x} + \frac{1}{n_y}\right)}}$$

kus $\hat{p} = \frac{X+Y}{n_x+n_y}$ ja n_x ja n_y on gruppi X ja Y suurus.

Teiseks, kahe nominaaltunnuste vahelise sõltuvuse kontrollimiseks kasutatakse hii-ruut-testi. Sellega testitakse, kas uuritav sündmus tõesti sõltub valitud väljaränne soovi mõjutavast tegurist. Hüpoteesid sellisel juhul näevad välja järgmiselt:

H_0 : nominaaltunnuste vahel ei ole sõltuvust

H_1 : sõltuvus on olemas

$$(2) \chi^2 = \sum \frac{(f_o - f_e)^2}{f_e},$$

kus f_o ja f_e - vastavalt vaadeldav ja oodatav sagedus.

Kõik hüpoteeside kontrollimiseks tarvilikud arvutused olid tehtud tarkvarapaketi MS Excel.

Uuritava sündmuse toimumist mõjutavate tegurite uurimiseks kasutatakse logistilist regressioonimudelit (logit-mudelit), mida võib esitada logit-funktsioonina:

$$(3) \ln[p/(1-p)] = \text{logit}(p) = a + bx$$

Mingitest konkreetsetest sõltumatutest muutujatest oleneva sündmuse toimumise tõenäosus arvutatakse seejuures järgmise valemiga:

$$(4) p = \frac{1}{1+e^{-z}},$$

kus $z = a_1x_1 + a_2x_2 + \dots + a_nx_n + b$,

$x_1 \dots x_n$ – sõltumatu muutujate väärtused,

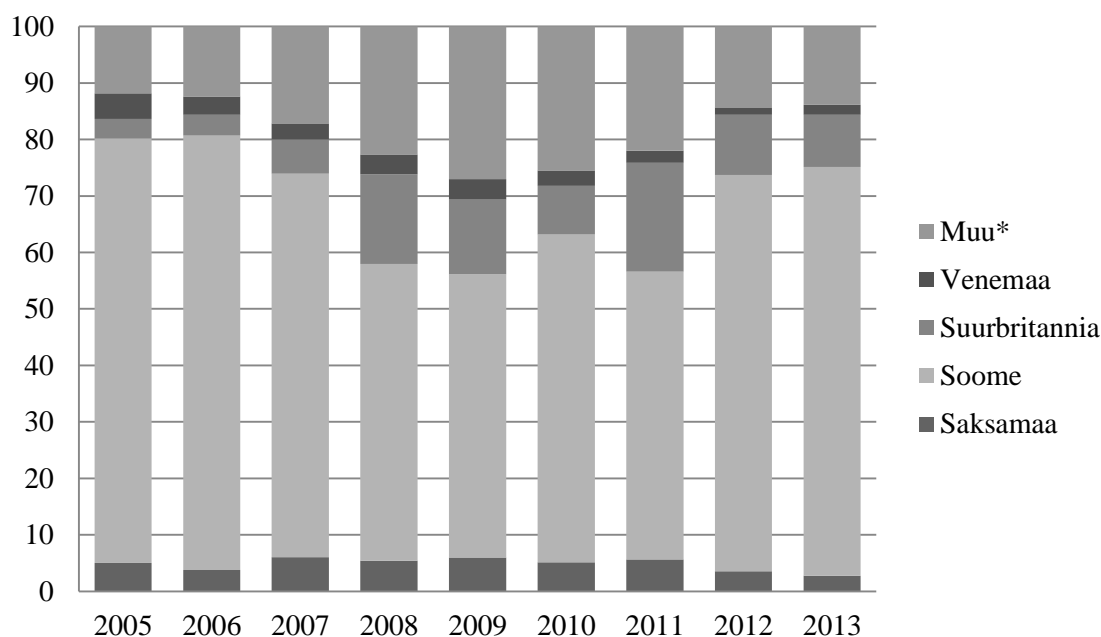
a_n – koefitsiendid, mille arvutamine on binaarse logistilise regressiooni ülesanne,

b – teatud konstant.

Kõik logistilise regressiooni arvutused olid läbi viidud programmis R.

2.2. Eesti noorte väljarände trendid

Käesolevas osas vaatleb autor noorte migratsiooni põhilisi tendentse: soovitavaid töökohti ja ameteid CV Keskuse andmete järgi ning Eesti elanike populaarsemaid rände sihtkohti Eesti Statistikaameti andmete alusel. Samuti kavatseb autor nende andmete allikaid omavahel võrrelda. Statistikaameti andmetes on eraldi välja toodud Eesti emigrantide järgmised sihtriigid: Venemaa, Suurbritannia, Soome ja Saksamaa – ja nendest ajavahemikus 2005 - 2013 oli vanuses 15-29 migrantide kõige populaarsem sihtkoht Soome ja sellele järgnes Suurbritannia (vt Joonis 9).

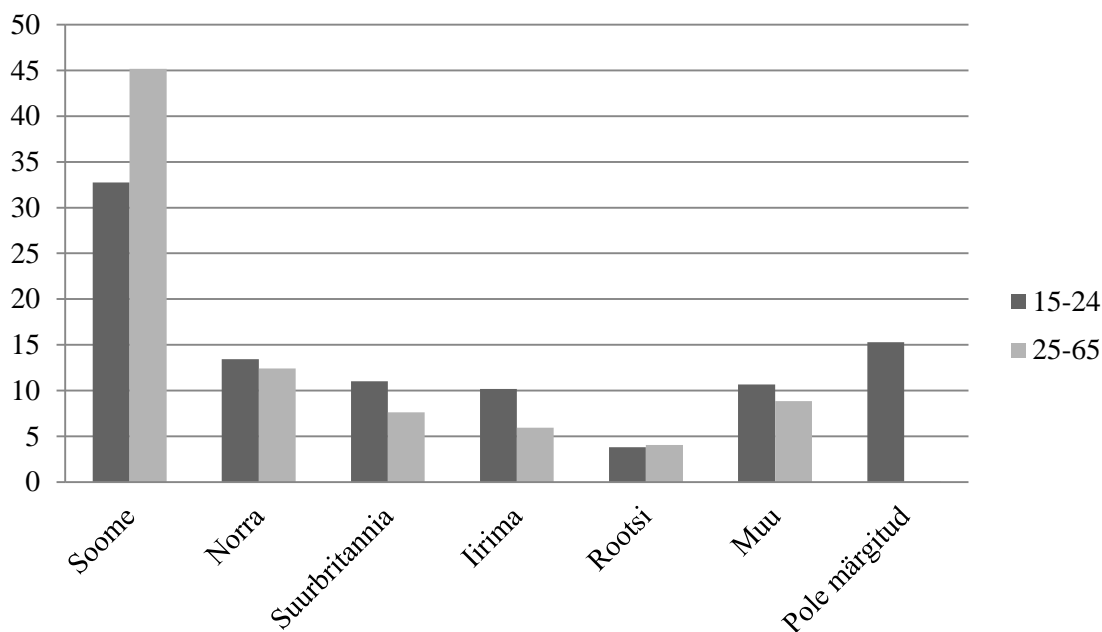

Joonis 9. 15–29-aastased väljarännanud sihtriigi alusel, 2005 – 2013, % (Statistikaameti andmebaas; autori koostatud. *Muu – teised EL liikmesriigid (EL-27)).

Soome lahkunud inimeste osakaal vähenes kuni 2009 aastani ja 2010 aastal toimus väike hüpe. 2012 aastal see suurenes 20 protsendipunkti võrra ja jätkas kasvamist ka 2013 aastal. Inglismaale migreerunud inimeste arv ajavahemikus alates 2005 aastast kuni 2007 aastani ei ületanud 7%. 2008 aastal oli järsk hüpe, aga seejärel mõne aasta jooksul see näitaja langes. 2011 aastal toimus veel üks järsk hüpe, Inglismaale lahkunute inimeste arv suurenes rohkem kui kaks korda, alles seejärel hakkas see näitaja uuesti langema. Teistesse sihtriikidesse lahkujate osakaal oli suhteliselt madal.

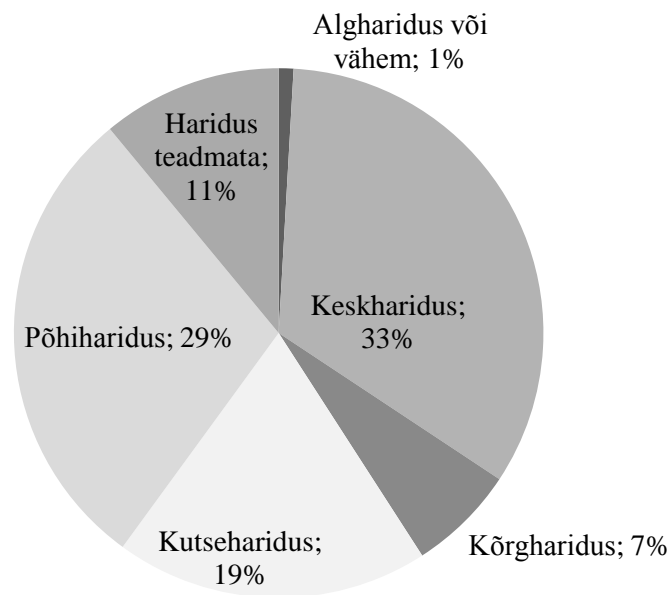
CV Keskuse portaali CV-de andmetel on noorte hulgas kõige soovitam töörande sihtkoht Soome, edasi järgnevad Norra, Suurbritannia, Iirimaa, Rootsi, siis ülejäänud maailma riigid. Kategooriasse „Muu“ kuuluvad nt Prantsusmaa, Austria, Itaalia, Austraalia ja palju muud riigid. Inimestel vanuses 25-65 aastat esimene viisik riike asetub samamoodi, aga tuleb tähelepanu pöörata sellele, et vanemate inimeste hulgas on Soome lahkuda soovijate osakaal võrreldes noortega on oluliselt kõrgem (vt Joonis 10). Samuti on vanemate inimeste hulgas kõrgem Rootsi lahkuda soovijate osakaal, aga juba mitte nii märgatavalt. Autor arvab, et sellise nähtuse põhjustajaks on see, et vanemad inimesed valivad migreerimiseks need riigid, mis asuvad kodumaale lähedal ja kuhu migreerimine

ei tekita suuri raskusi. Kui võrrelda Statistikaameti andmeid CV Keskuse andmetega, siis näeme, et Soome on endiselt kõige soovitamam immigratsiooni sihtkoht.

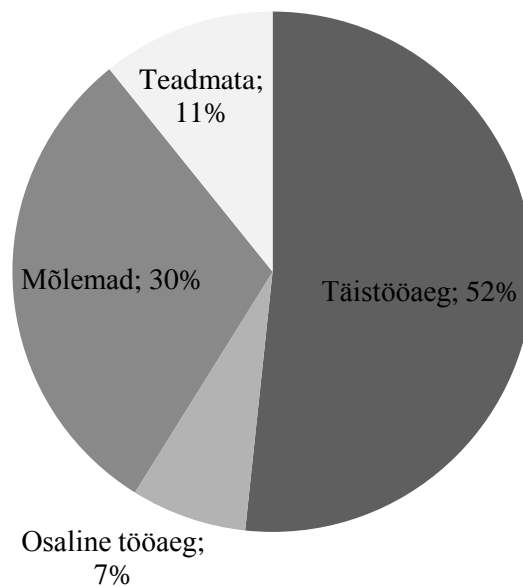
Joonis 10. Soovitavad rände sihtriigid CV Keskuse andmete järgi, inimesed vanuses 15-24 ja 25-65 aastat, % (CV Keskuse andmebaas; autori koostatud).

Joonisel 11 on näha, kuidas on jagunenud välismaal töötada soovivad noored haridustaseme järgi. Andmetest järeldub, et kõige enam on välismaal töötada soovijate seas keskharidusega noori, sellele järgneb põhiharidus, siis kutseharidus ja kõrgharidus. Kõige väiksem (0,9%) on nende migreerida soovijate osakaal, kellel on ainult algharidus. Kui võrdlemiseks vaadelda vanemaid inimesi (vanus üle 25 aastat), siis esimesel kohal on keskharidus (33,7%), sellele järgneb kutseharidus (25,4%), siis kõrgharidus (17,8%) ja põhiharidus (11,5%), ning kõige vähem inimesi, nagu ka noorte seas, omab algharidust– 0,04%. Rahvaloenduse andmete järgi aastal 2011 noorimas vanuserühmas (15-19 aastat) on kõige edukamad napilt üldpõhihariduseni jõudnud, ka järgmises, alla 20-aastaste vanuserühmas, domineerivad põhiharidusega inimesed, 20-24-aastaste seas on ülekaalus keskhariduse omandanud ja alates 25-aastastest on üle kolmandiku kõrgharidusega (Tiit, 2014: 71).

Joonis 11. Välismaal töötada soovivate noorte jaotus haridustaseme järgi, % (CV Keskuse andmebaas; autori koostatud).

Töö kestuse järgi on 15-24 aasta vanuste potentsiaalsete migrantide hulgas kõige rohkem neid, kes soovivad töötada välismaal täistööajaga (vt Joonis 12) – 51,7%. Nendele järgnevad need, kes on valmis töötama nii täis- kui ka osalise tööajaga. Kõigest 7,2% soovivad osalise hõivega töökohta saada. 10,8% pole märkinud töö soovitud kestust. Oleks loogiline võrdluseks tuua siinkohal sama näitaja kohta ka migreerida mittesovijate andmeid. Kahjuks pole neist, kes ei soovi välismaal töötada, 55,9% märkinud oma CV's soovitatavat töö kestust, seepärast on raske hinnata migreerida soovijate ja mittesovijate töö kestuse soovide sarnasust või erinevust.

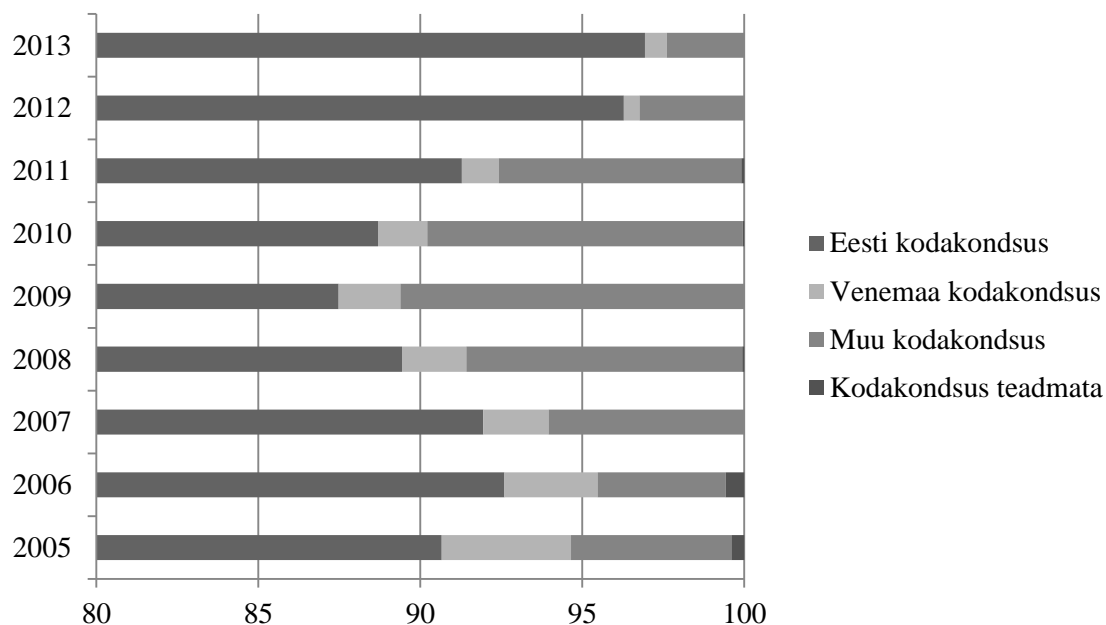

Joonis 12. Välismaal töötada soovivate noorte jaotus töö eelistatud kestuse järgi, % (CV Keskuse andmebaas; autori koostatud).

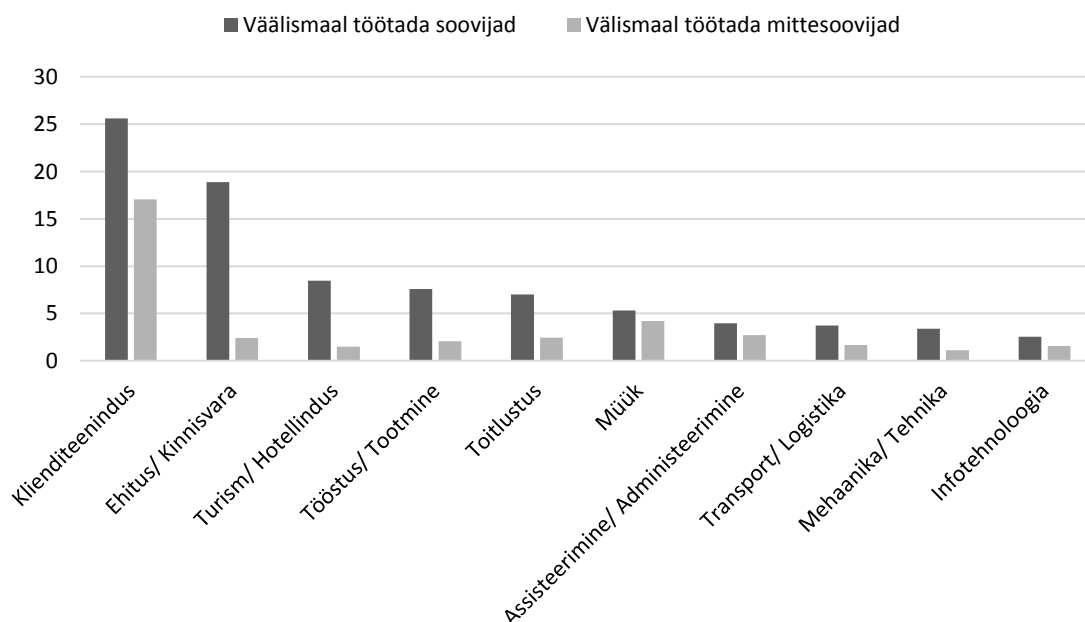
Järgnevalt vaatleme sama näitaja jaotust vanemas vanusegrupis (vanus üle 25 aastat). Nende seas 67,8% soovivad töötada täistööajaga, 19% on nõus nii täis- kui ka osalise tööajaga töötama ja kõigest 1,9% soovivad osalise hõivega töökohta saada. Statistikaameti andmete järgi Eestis osalise tööajaga töötavate inimeste osakaal on suhteliselt väike. Ajavahemikus 2005 kuni 2012 aastat töötasid keskmiselt 16,5% noortes (15-24 aasta vanustest inimestest) osalise tööajaga ja 25-49 aasta vanustest inimestest kõigest 6,3%. Autor arvab, et selle nähtuse põhjuseks on see, et noorte seas on suur arv üliõpilasi, kes püüavad töötada õppimise kõrvalt, aga vanemate inimeste hulgas on rohkem neid, kellel on pere ja lapsed, mis toob kaasa pere sissetuleku stabiilsuse vajaduse, mis omakorda põhineb töökoha stabiilsusel. Käesoleva töö autor arvab, et töökoha stabiilsus seisneb täiskohaga hõives, õigeaegses ja järjekindlas palgas (mitte nõ umbrikus), tähtajatus töölepingus jne.

Kui vaadelda emigrante kodakondsuse järgi, siis Statistikaameti andmetel perioodil alates 2005 kuni 2013 moodustasid riigist lahkunudest kõige suurema grupi Eesti kodakondsusega noored (vt Joonis 13). Samas ei tohi unustada, et elanikkonnast moodustavad Eesti kodakondsust mitteomavad noored väiksema osa kui Eesti

kodakondsusega noored ja seepärast Eesti kodakondsust mitteomava grupi jaoks isegi väike migrantide arv võib olla väga oluline.

Joonis 13. 15-29-aastased väljarändajad kodakondsuse alusel, 2005-2013, % (Eesti Statistikaameti andmebaas; autori koostatud).

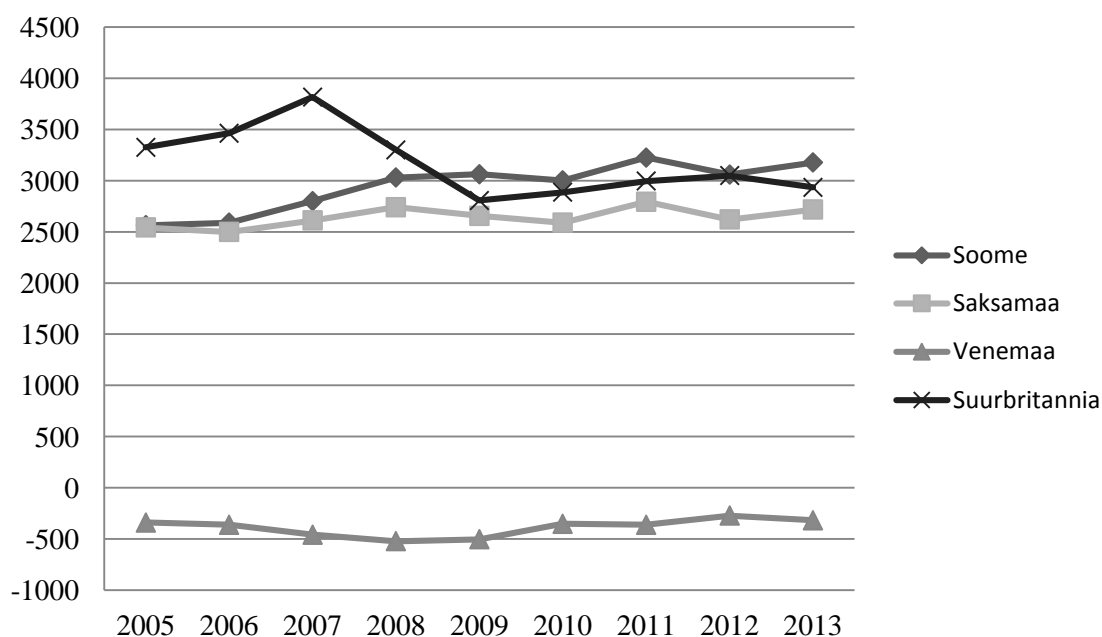

Joonis 14. Soovitavad töötamisalad, % (CV Keskuse andmebaas; autori koostatud).

Samuti võib CV-Keskuse andmetest teada saada, mis alal sooviksid töötada need noored, kes kavatsevad Eestist lahkuda (vt Joonis 14). Jooniselt on näha, et nendest suurem hulk soovivad töötada klienditeeninduses – 25,6%. Nendele järgnevad need, kes sooviksid töötada ehituse ja kinnisvara alal – 18,9%. Edasi tulevad turism – 8,5%, tööstus – 7,6%, toitlustus – 7% ja müükide ala – 5,3%. Kui võrrelda neid andmeid välismaal töötada mittesoovijate eelistustega, siis kõige rohkem suurem osakaal inimestest soovivad töötada klienditeeninduses – 17,1%, nendele järgnevad müükide alal töötada soovijad – 4,2%, järgmisena tuleb administreerimine – 2,7%, siis toitlustus – 2,5% ja ehitus – 2,4%. Kõige suurem vahe on siin ehituse ja kinnisvara alal – 16,5 protsendipunkti.

2.3. Noorte väljarännet mõjutavate tegurite analüüs

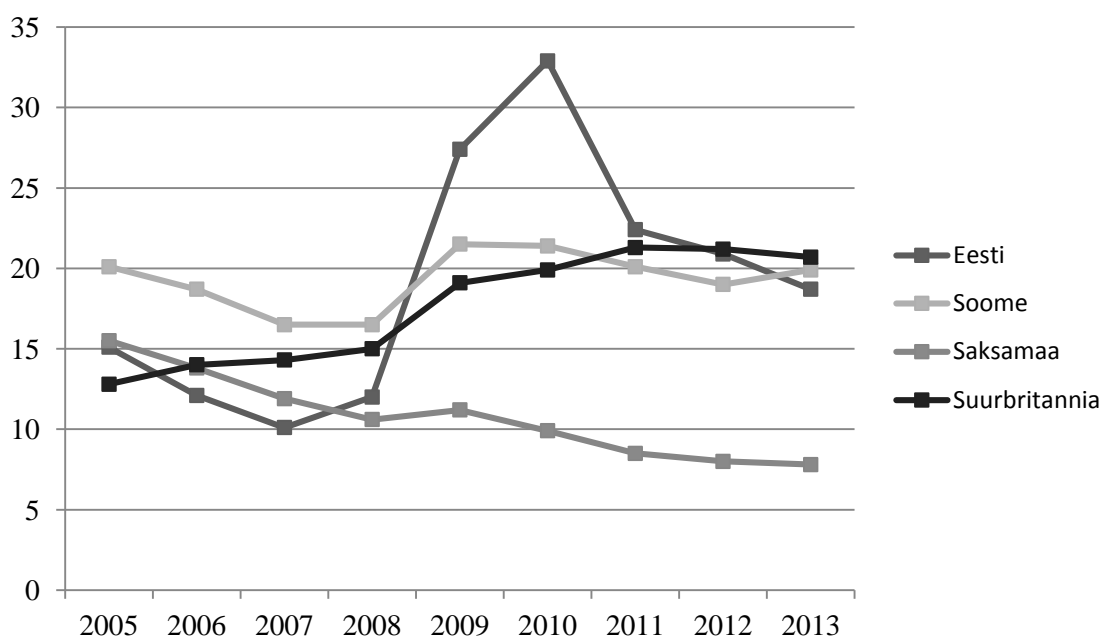
Üks tegur, mis autori arvamusel võib kõige rohkem rahvusvahelist migratsiooni mõjutada, on sissetulekute lõhe erinevates riikides. See lõhe oleneb riigi palkade tasemest, maksusüsteemist jne. Lõhe arvutamisel peab migrant arvestama ka järgmisi nüansse: rände sihtriigi elukallidust, rändekulusid (piletid, uus elamiskoht, psühholoogilised kulud), tööhõive võimalusi (kui suur on tõenäosus üldse töökohta leida, leida töökohta vähemalt sama tasemega kui kodumaal ja leida töökohti pereliikmetele). Mõnikord isegi minimaalne sissetuleku vahe võib saada migratsiooni kaalukaks põhjuseks. Autor arvab, et see põhjus on üks teguritest, mis mõjutavad Eesti noorte väljarännet. Võrdleme keskmist kuubrutopalka 2005-2013 aastatel Eestis ja põhiliste rändesuundade riikides (Suurbritannia, Saksamaa, Soome ja Venemaa) (vt Joonis 15).

Joonis 15. Bruto kuupalga taseme vahe Eesti ja migratsiooni sihtriikide vahel, 2005-2013 a., USD (UNECE (*The United Nations Economic Commission for Europe*) andmebaas; autori arvutused).

Jooniselt on näha, et kõikides rände sihtriikides, v.a. Venemaal, on töötasu kõrgem, kui Eestis. Venemaal aga terve perioodi jooksul oli palgatase ühtlaselt madalam (seepärast on joonisel lõhe negatiivne). Kõige suurem töötasu lõhe on näha 2007 aastal Eesti ja Suurbritannia vahel ja see ulatus 3816 USA dollarini. Ajavahemikus alates 2008 kuni 2013 aastani palgatasemete lõhel Eesti ja Soome ning Eesti ja Saksamaa vahel on sarnane muutumise trend ja aastast 2005 see on üldiselt kasvanud.

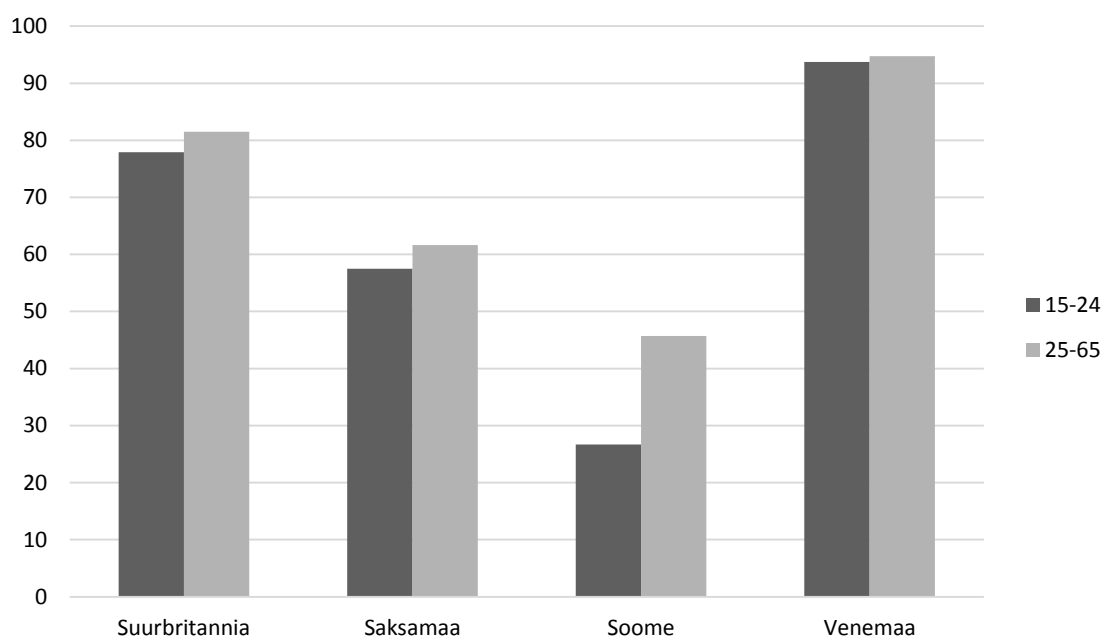
Tööturu olukord (st pakkumise ja nõudluse suhe) ja teenuste nõudlus samuti võivad mõjutada inimeste otsust välja rännata. Tööjõu pakkumise ja nõudluse suhet võib mõõta riigi töötuse määraga. Näiteks, kõrge töötuse määr riigis võib toimida tõuketegurina ja põhjustada inimesel soovi kodumaalt lahkuda. Samas võib madal töötuse määr saada vastupidi tõmbeteguriks. Autor arvab, et see tegur mõjutab samuti noorte soovi Eestist lahkuda. Peab mainima, et noorte tööpuudusel võib väljarändega olla kahesugune seos: ühelt poolt noorte tööpuudus on noori migreerima sundiv tegur; teiselt poolt, ilma noorte väljarändeta oleks noorte tööpuudus tõenäoliselt veelgi suurem.

Joonis 16. Noorte (15-24 a.) töötuse määr Eestis ja Eesti migratsiooni sihtriikides, 2005-2013, % (Eurostat'i andmebaas; autori koostatud).

Jooniselt 16 on näha, et alates 2005 aastast kuni 2007 aastani noorte töötuse määr langes kõikides riikides ja edasi kasvas. 2008-2008 aastatel ilmneb näitaja oluline hüpe. Näiteks, Eestis 2009 aastal noorte töötuse määr kasvas 12%-lt 27,4%-ni ja jätkas kasvamist kuni 2010 aastani, kui jõudis oma seni kõrgeimale tasemele– 32,9%. Sellel aastal oli Eestis siinkohal vaadeldavate riikide seas kõige kõrgem töötuse määr noorte seas.

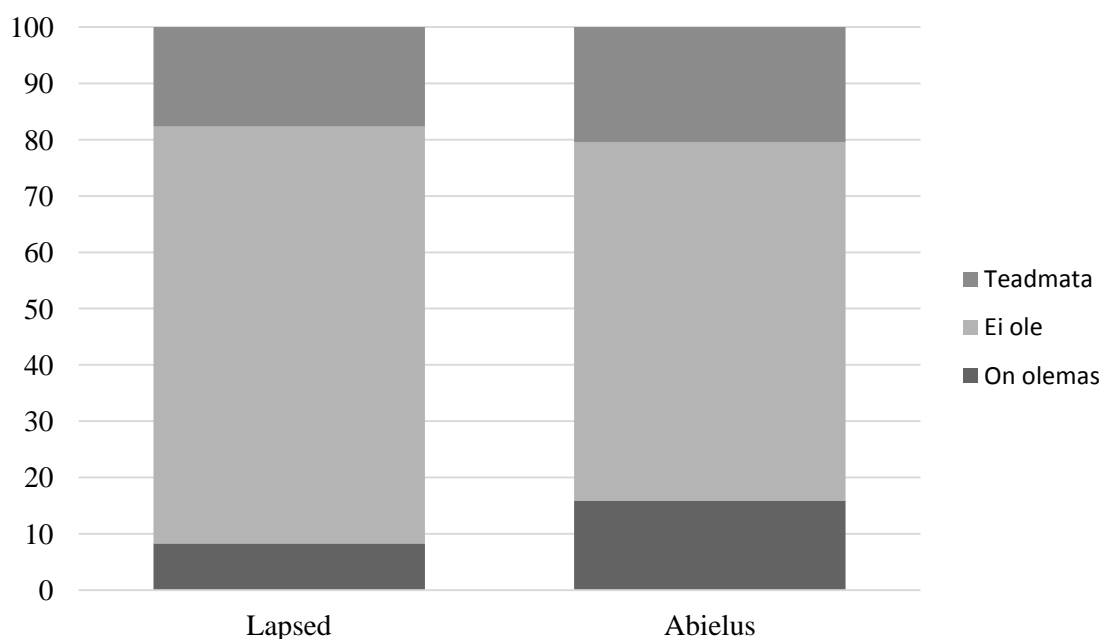
Veel üheks migratsiooni sihtriigi valikut mõjutavaks teguriks võib olla võõrkeele valdamine. Näitena vaatleme, kui paljud CV Keskuse andmete järgi välismaalt töötada soovijatest valdavad tolle riigi keelt, kus nad sooviksid töötada (vt Joonis 17).

Joonis 17. Rände sihtriigi keelt valdavate inimeste osakaal vanusegruppide järgi, % (CV Keskuse andmebaas; autori koostatud).

Jooniselt on näha, et kõige rohkem rände sihtriigi keelt valdavaid inimesi on nende seas, kes soovivad töötada Venemaal (93,8%). Nendest ainult 4,7% märkisid vene keelt kui võõrkeelt ja ülejäänud valdavad vene keelt emakeelena, mis tähendab, et Eestis elamisest ja tõenäoliselt Eesti kodakondsuse olemasolust olenemata selliste inimeste põhikeeleks (nt pere või sõpradega suhtlemisel) on vene keel. Nendele järgnevad noored, kes valdavad inglise keelt ja soovivad töötada Suurbritannias - 77,9% - ja 57,5% on neid, kes valdavad saksa keelt ja soovib töötada Saksamaal. Soome lahkuda soovijate seas on 26,7% noori, kes valdavad soome keelt. Kui võrrelda vanemate Eestist lahkuda soovijatega, siis inglise, saksa ja vene keelt valdavate inimeste osakaal on umbes sama kui noorte seas, ja ainult soome keelt valdavate inimeste arv on oluliselt suurem vanemate inimeste hulgas.

Migratsiooni või migratsiooni soovi võivad mõjutada ka muud tegurid. Näiteks, abielus (nii registreeritud abielus kui ka vabaabielus) olek ja laste olemasolu. Vaatleme järgnevalt, kuidas jaotuvad välismaal töötada soovivad inimesed nende kahe tunnuse alusel CV Keskuse andmetel (vt Joonis 18).

Joonis 18. Välismaal töötada soovivate noorte jaotus abielus oleku ja laste olemasolu järgi, % (CV Keskuse andmebaas; autori koostatud).

Andmetest on näha, et lahkuda soovijate seas prevaleerivad need, kellel ei ole lapsi (74,1%) ja kes pole abielus (63,7%). Välismaal töötada mittesoovijates on 65,5% lasteta ja 52,4% pole abielus. Kui võrrelda neid andmed, siis on näha, et mõlema näitaja väärtused erinevad lahe grupi vahel umbes 10 portsendipunkti. Sellest teeb autor järelduse, et laste olemasolu ja abielus olek võivad olla migreerida soovi vähendavateks teguriteks, ja vastupidi, laste puudumine ja vallaline olek võivad migreerumise soovi tugevdada.

Järgnevalt kontrolliti hüpoteese, et migratsiooni soovi võib mõjutada võõrkeelee valdamine, abielus olek, laste olemasolu ning haridustase. Kõigepealt võrdleme noorte välismaal töötada soovijate ja mittesoovijate vahel järgmiste näitajate keskvaartusi: laste olemasolu, kõrghariduse olemasolu, abielus olek, võõrkeelee valdamisega. Kuna CV Keskuse andmete järgi välismaal töötada soovivate noorte enamus märgis võõrkeelena inglise keelt, siis just inglise keele valdamise kriteeriumit kasutab autor hüpoteeside kontrollis.

Esimene hüpoteeside paar:

$H_0: p_1 = p_2$ – laste osakaal on sama lahkujate ja mittelahkujate seas

$H_1: p_1 \neq p_2$ – hüpoteesi H_0 ümberlükkamine

Teine hüpoteeside paar:

$H_0: p_1 = p_2$ – abielus olevate lahkujate ja mittelahkujate proportsioonid on võrdsed

$H_1: p_1 \neq p_2$ – hüpoteesi H_0 ümberlükkamine

Kolmas hüpoteeside paar:

$H_0: p_1 = p_2$ – kõrgharidusega inimeste osakaal on samasugune lahkujate ja mittelahkujate hulgas

$H_1: p_1 \neq p_2$ – hüpoteesi H_0 ümberlükkamine

Neljas hüpoteeside paar:

$H_0: p_1 = p_2$ – võõrkeelt valdajate proportsioonid on võrdsed lahkujate ja mittelahkujate seas

$H_1: p_1 \neq p_2$ – hüpoteesi H_0 ümberlükkamine

Kontrolli tulemuseks (vt Tabel 2) kõikides hüpoteeside paarides on hüpoteesi H_0 ümberlükkamine, niisiis on näha, et kõikide vaadeldud näitajate keskväärtuste osas erinevad lahkuda soovijate ja mittesovijate grupid oluliselt.

Tabel 2. Kahe sõltumatu proportsiooni Z-testiga võrdlemise tulemused.

Hüpoteeside paar	Z-value	p-value	Valitud hüpotees
I paar	-10,6489	0	H_1
II paar	10,2478	0	H_1
III paar	5,9954	0	H_1
IV paar	-28,8451	0	H_1

Allikas. Autori koostatud autori arvestuste järgi.

Kahe nominaaltunnuste vahelise sõltuvuse kontrollimiseks kasutatakse hii-ruut-testi. Üheks tunnuseks on alati välismaal töötada soovi olemasolu, ja teiseks – laste olemasolu või puudumine, abielus või vallaline olek, kõrghariduse olemasolu või puudumine ja inglise keele valdamine või selle puudumine – nendest nominaalsetest tunnustest on saadud 4 hüpoteeside paari.

Esimene hüpoteeside paar:

H₀: välismaal töötamise soov ja laste olemasolu/puudumine on sõltumatud tunnused

H₁: hüpoteesi H₀ ümberlükkamine ehk tunnused on sõltuvad

Teine hüpoteeside paar:

H₀: välismaal töötamise soov ja abielus/vallaline olek on sõltumatud tunnused

H₁: tunnused on sõltuvad

Kolmas hüpoteeside paar:

H₀: välismaal töötamise soov ja kõrghariduse olemasolu/puudumine on sõltumatud tunnused

H₁: tunnused on sõltuvad

Neljas hüpoteeside paar:

H₀: välismaal töötamise soov ja inglise keele valdamine või selle puudumine on sõltumatud tunnused

H₁: tunnused on sõltuvad

Kontrolli tulemuseks (vt Tabel 3) kõikides hüpoteeside paarides on hüpoteesi H₀ ümberlükkamine, mis tähendab, et kõikide vaadeldud tunnuste paarides on olemas sõltuvus.

Tabel 3. Kahe nominaaltunnuste vahelise sõltuvuse hii-ruut-testiga kontrollimise tulemused.

Hüpoteeside paar	χ^2 -value	p-value	Valitud hüpotees
I paar	6,4994	0	H ₁
II paar	105,5708	0	H ₁
III paar	35,9637	0	H ₁
IV paar	832,0401	0	H ₁

Allikas. Autori koostatud autori arvestuste järgi.

Et uurida seost väljamineku soovi ja mitmesuguste muutujate (s.h vanus, sugu, haridustase, laste olemasolu, abielus oleku ja inglise keele valdamine) vahel kasutab autor logistilist regressioonanalüüsi. Logit-funktsiooni ja R programmi kasutades olid saadud järgmised tulemused (vt Tabel 4).

Tabel 4. Logistilise regressiooni tulemused.

Koefitsient	Koefitsienti väärtus	Standarthälve	Olulisus
Vabaliige	-9,81	0,24	< 2e-16 ***
Sugu	0,37	0,03	< 2e-16 ***
Vanus	0,28	0,01	< 2e-16 ***
Laps	-0,12	0,05	0.02038 *
Abielus	-0,03	0,01	0.00212 **
Kõrgharidus	0,18	0,01	< 2e-16 ***
Inglise keel	-0,09	-0,09	0.00838 **

Märkus: olulisuse koodid: 0 (***) ; 0,001 (**); 0,01 (*). AIC = 29796

Allikas: Autori koostatud tehtud logistilise regressioonanalüüsi järgi.

Tulemused näitavad, et väljaränne soovi kõige rohkem mõjutavad sugu, vanus ja haridustase. Väiksemal määral teevad seda perekonnaseis ja inglise keele valdamine. Ja väiksemat, kuid olulist mõju avaldab laste olemasolu. Samuti peab mainima, et vanuse suurenemisel ja haridustaseme kasvamisel soov riigist lahkuda kasvab, ning laste olemasolu, abielus olek ja inglise keele valdamine sellist soovi vähendavad. Soo kohta võib märkida, et meestel on soov välismaal töötada tekkimise keskmiselt suurem kui naistel. Näitlikkuse eesmärgil toob autor mõned näited. Riigist lahkuda soovi tekkimise tõenäosus vallalisel lasteta 20-aastaselt noormehel, kellel on kõrghariduse ja kes valdab inglise keelt, võrdub 0,033¹. Tõenäosus, et niisugune soov tekitab samal noormehel, kes aga on abielus ja lastega, võrdub 0,028. Samade tunnustega naisel see tõenäosus on juba ainult 0,02.

Samuti võib migratsiooni mõjutada ka soov välismaal õppida. Eurostat'i andmete järgi ajavahemikus alates 2005 kuni 2013 aastani keskmiselt 5% Eesti üliõpilastest õppisid välismaal. Statistiliselt hinnata teisi migratsiooniotsust mõjutavaid tegureid, näiteks psühholoogilisi tegureid või rände sihtriigis sugulaste või sõprade olemasolu tegurit, on raske, kuna niisuguste tunnuste kohta andmed puuduvad.

Kokkuvõtteks võiks järeldada, et kõige rohkem soovivad Eestist lahkuda noored inimesed vanuses 15-24 aastat, eriti need, kes on põhi- või keskharidusega, Eesti kodakondsusega,

¹ $p = \frac{1}{1+e^{-z}}$, kus $z = 0,37 * sugu + 0,28 * vanus - 0,12 * laps - 0,03 * abielus + 0,18 * kõrgharidus - 0,09 * ingl - 9,81$

vallalised ja ilma lasteta. Noored eelistavad välismaal töötada täistööajaga teeninduse või ehituse alal. Kõige populaarsemad rände sihtriigid on Soome ja Suurbritannia. Hüpoteeside kontrollimise tulemustes on näha, et Eesti lahkuda soov sõltub pere olemasolust (või puudumisest), kõrghariduse olemasolu (või puudumisest) ja inglise keele valdamisest (või valdamise puudumisest). Logistilise regressioonanalüüsi tulemused näitasid, et vanuse ja haridustaseme kasvamine mõjutab välismaal töötamise soovi positiivselt (ehk toob kaasa selle soovi kasvu); laste olemasolu, abielus olek ja inglise keele valdamine – negatiivselt ning soo mõju on selline, et meestel töökoha vahetamise eesmärgil riigist lahkuda soov on suurem.

KOKKUVÕTE

Nagu eelnevalt mainitud on noorte ränne oluline ja aktuaalne teema, mida ei tohi jätta tähelepanuta, ja seetõttu valis autor just selle teema oma bakalaureusetööks. Käesolev töö koosneb kahest põhilisest osast. Töö teoreetilises osas vaadeldakse migratsiooni olemust ja liigitust. Vaatluse all on erinevad migratsiooniteooriad ning peale selle annab autor ülevaate noorte migratsiooni käsitletud empiirilistest töödest. Bakalaureusetöö empiirilises osas kirjeldab autor analüüsi metoodikat ja andmeid, millele tugineb tema töö analüütiline osa. Edasi keskendub autor Eesti noorte migratsiooni trendidele ning empiirilise osa viimases alapeatükis viib autor läbi logistilise regressioonianalüüsi migratsiooni mõjutavate tegurite kohta.

Teoreetilises osas vaatleb autor migratsiooni olemust ja selle põhilisi liike ning jõuab järeldusele, et olemas on palju migratsiooni definitsioone, milles ühine osa on ränne kui inimeste alalise või ajutise elukoha vahetus üle haldusüksuse piiri, kuid ränded erinevad põhjuste poolest (vt Tabel 1). Töös vaadeldi järgmisi migratsiooni teooriad: tõmbe- ja tõuketegurite teooria, inimkapitali teooria, neoklassikaline teooria, duaalse tööturu teooria ja maailma süsteemide teooria. Autor arvab, et kõik mainitud teooriad sobivad ühel või teisel määral noorte inimeste rände kirjeldamiseks. Viimase teoreetilise osa alampeatükis vaatles autor mõningaid töid, milles uuriti (või puudutati) noorte migratsiooni teemat. Kui võrrelda välismaal avaldatud töid, võib teha üldise järelduse, et Ida-Euroopa noored migreeruvad enam Lääne-Europasse, nt Suurbritanniasse. Samuti märgivad ülalmainitud tööde autorid, et noored migrandid on pigem madala kvalifikatsiooniga ja töötavad madalapalgalistel ametikohtadel. Noorte väljarände peamised põhjused on tööpuudus ja väike töötasu kodumaal. Kui võrrelda Eestis tehtud uuringuid, siis erinevatel perioodidel on olnud täheldatavad sarnased tendentsid: kõige rohkem lahkuvad noored, kelle erialased oskused on kehvad ja kellel on madalam haridustase. Üks populaarsematest väljarände sihtkohtadest on olnud Soome. Välismaale

soovitakse minna eelkõige parema sissetuleku saamiseks, soovist saada töökoht, vältida Eestis töötuks jäämist, silmaringi avaldamiseks ja enda erialase täiendamise võimaluseks. Samuti võib märkida, et Eesti ja muude Ida-Euroopa riikide migreeruvate noorte sotsiaalmajanduslikud karakteristikud ja rände põhjused on sarnased.

Käesoleva töö empiirilises osas vaatlleb autor noorte migratsiooni põhilisi tendentse ja põhjusi ning teostab logistilise regressioonanalüüsi, et kinnitada või dementeerida oma eeldusi selliste põhjuste kohta. Noorte migratsiooni tendentside ja põhjuste tuvastamiseks kasutab autor oma töös andmeid erinevatest andmebaasidest – Eesti Statistikaamet, Eurostat, OECD. Et omavahel võrrelda riigist lahkunute arvu ja välismaal töötada soovijate arvu, kasutab autor oma töös andmeid, mis on saadud Eesti suurimalt tööpakkumiste portaalilt – CV Keskuselt. Töös kasutatakse 2005-2013 a. andmeid, ja kui selle ajavahemiku andmeid ei ole, siis sellele perioodile ajaliselt kõige lähemaid andmeid.

Saadud andmetest on näha, et kõige populaarsem väljarände sihtriik nii juba lahkunute kui ka välismaal töötada soovijate seas on Soome. Kõige rohkem on noorte Eestist lahkuda soovijate hulgas kesk- või põhihariduse ja Eesti kodakondsusega inimesi. Töö kestuse järgi on 15-24 aasta vanuses potentsiaalsete migrantide hulgas enim noori, kes soovivad töötada välismaal täistööajaga. CV Keskus andmete järgi selgub, mis alal sooviksid töötada need noored, kes kavatsevad Eestist lahkuda. Andmetest on näha, et nendest kõige suurem hulk soovib töötada klienditeeninduses, ehituse või kinnisvara alal.

Autor arvab, et noorte migratsiooni üks põhilisteks põhjusteks on Eesti ja rände sihtriigi vaheline palkade lõhe ja noorte (vanuses 15-24) töötuse määr Eestis. Selle eelduse aluseks on informatsioon, mille järgi perioodil alates 2005. aastast kuni 2012. aastani oli Eesti keskmine brutokuupalk madalam kui migratsiooni põhilistes sihtriikides, mis on eraldi välja toodud Eesti Statistikaameti andmetes (Soome, Saksamaa ja Suurbritannia). Erandiks seejuures oli Venemaa, kus keskmine töötasu oli madalam kui Eestis, aga sinna lahkunud inimeste arv on olnud suhteliselt väike. Teiseks on oluline fakt, et noorte töötuse määr Eestis oli kogu 2005-2012 ajavahemiku jooksul oluliselt kõrgem, kui teistes vanusegruppides.

Üheks migratsiooni sihtriigi valikut mõjutavaks teguriks võib olla riigikeele valdamine. CV Keskuse andmetest on näha, et kõige rohkem rände sihtriigi keelt valdavaid inimesi

on nende seas, kes soovivad töötada Venemaal, aga nendest ainult väike osa märkis vene keele ära kui võõrkeele, ülejäänud märkisid selle emakeelena. Vene keelt valdavatele noortele järgnevad inglise keele valdajad, kes soovivad töötada Suurbritannias. Samuti võivad migreerimissoovi mõjutada abielus olek ja laste olemasolu. CV Keskuse andmetest on näha, et lahkuda soovijate seas prevaleerivad need, kellel ei ole lapsi (74,1%) ja kes pole abielus (63,7%). Välismaal töötada mittesoovijates on 65,5% lasteta ja 52,4% pole abielus. Kui võrrelda neid andmed, siis on näha, et mõlema näitaja väärtused erinevad lahe grupi vahel umbes 10 portsendipunkti. Selleks, et kontrollida autori oletust, et migratsiooni soovi võib mõjutada võõrkeele valdamine, abielus olek, laste olemasolu ning haridustase on läbi viidud kahe sõltumatu proportsiooni võrdlemine (kahe valimi z-testiga), kahe nominaaltunnuste vahelise sõltuvuse kontrollimine (hii-ruut-testiga) ja uuritava sündmuse toimumist mõjutavate tegurite uurimine (logistilise regressioonimudeli abil).

Kõigepealt võrdleb autor, kuidas välismaal töötada soovivate ja mittesooivate noorte gruppide vahel erinevad järgmiste tunnuste keskvärtused – laste olemasolu, kõrghariduse olemasolu, abielus olek, võõrkeele valdamine. Kuna CV Keskuse andmete järgi välismaal töötada soovivate noorte enamus märgis võõrkeelena inglise keelt, siis just inglise keele valdamise kriteeriumit kasutab autor hüpoteeside kontrollis. Kontrolli tulemuseks (vt Tabel 2) kõikides hüpoteeside paarides on hüpoteesi H_0 ümberlükkamine, mis tähendab, et kõikide vaadeldud näitajate keskvärtuste osas erinevad lahkuda soovijate ja mittesooivate grupid oluliselt.

Kahe nominaaltunnuste vahelise sõltuvuse kontrollimiseks kasutatakse hii-ruut-testi. Üheks tunnuseks on alati välismaal töötamise soovi olemasolu, ja teiseks – laste olemasolu või puudumine, abielus või vallaline olek, kõrghariduse olemasolu või puudumine ja inglise keele valdamine või selle puudumine – nendest nominaalsetest tunnustest on saadud 4 hüpoteeside paari. Kontrolli tulemuseks (vt Tabel 3) kõikides hüpoteeside paarides on hüpoteesi H_0 ümberlükkamine, mis tähendab, et kõikide tunnuste paarides on olemas sõltuvus.

Et prognoosida väljamineku soovi toimumise tõenäosust ja selle muutumist sõltuvalt vanuse, soo, haridustase, laste olemasolu, abielus oleku ja inglise keele valdamise muutumistest kasutab autor logistilist regressioonanalüüsi. Tulemused näitavad (vt Tabel

4), et väljarände soovile kõige rohkem mõju avaldavad sugu, vanus ja haridustase. Väiksemal määral teevad seda perekonnaseis ja inglise keele valdamine. Väiksemat, kuid olulist mõju, avaldab laste olemasolu. Samuti peab mainima, et vanuse suurenemisel ja haridustaseme kasvamisel soov riigist lahkuda kasvab, ning laste olemasolu, abielus olek ja inglise keele valdamine sellist soovi alandavad. Soo kohta võib märkida, et meestel on soov töötada välismaal suurem, kui naistel.

Migratsiooni mõjutab ka soov välismaal õppida. Eurostat'i andmete alusel õppisid ajavahemikus 2005 kuni 2013 keskmiselt 5% Eesti üliõpilastest välismaal. Statistiliselt hinnata teisi migratsiooniotsust mõjutavaid tegureid nagu psühholoogilisi tegureid või rände sihtriigis sugulaste või sõprade olemasolu tegurit on raske, kuna niisuguste tunnuste kohta andmed puuduvad.

Kokkuvõttes käesoleva töö tulemused on sarnased teoreetilises osas mainitud teiste autorite tööde tulemustega ning töö eesmärk näidata, millised tegurid mõjutavad eriti just noorte migratsiooniotsuseid, on autori hinnangul saavutatud.

VIIDATUD ALLIKAD

1. **Banerji, A., Saksonovs, S., Lin, H., Blavy, R.,** Youth Unemployment in Advanced Economies in Europe: Searching for Solutions. - IMF Staff Discussion Note, SDN/14/11, 2014 [<http://www.imf.org/external/pubs/ft/sdn/2014/sdn1411.pdf>] 25.05.2015
2. **Bijak, J., Kupiszewski, M., Kicing, A.,** International Migration Scenarios for 27 European Countries 2002-2052. – CEFMR (*Central European Forum For Migration Research*) Working Paper 4/2004, 2004, Poland, p. 9. [http://www.cefmr.pan.pl/docs/cefmr_wp_2004-04.pdf] 25.05.2015
3. **Chiswick, Barry, R,** The Effects of Americanization on the Earnings of Foreign-born Men. - University of Illinois at Chicago Circle, 1970th, pp. 897-921. [http://isites.harvard.edu/fs/docs/icb.topic803549.files/Week%202-September%2015/chiswick_effect.pdf] 25.05.2015
4. **Drinkwater, S., Eade, J., Garapich, M.,** Poles Apart? EU Enlargement and the Labour Market Outcomes of Immigrants in the United Kingdom. – International Migration, Vol. 47 (1), 2009, pp. 161-190.
5. Eesti Statistikaamet, 2015 [<http://www.stat.ee/statistikaametist>] 12.12.2015
6. European Youth in 2014. – Analytical Synthesis, Flash Eurobarometer of the European Parliament, Brussels, 2014, p. 11 [http://www.europarl.europa.eu/pdf/eurobarometre/2014/youth/eb_395_synthesis_youth_en.pdf] 03.01.2016
7. Eurostat [<http://ec.europa.eu/eurostat/about/overview>] 12.12.2015
8. Gross Average Monthly Wages by Indicator, Country and Year. – UNECE Statistical Database. [http://w3.unece.org/pxweb/dialog/varval.asp?ma=60_MECCWagesY_r&path=../database/STAT/20ME/3MELF/&lang=1&ti=Gross+Average+Monthly+Wages+by+Country+and+Year] 25.05.2015

9. **Horváth, I.**, The Culture of Migration of Rural Romanian Youth. – Journal of Ethnic and Migration Studies, Vol. 34, No. 5, 2008, pp. 771-786.33.
10. Hõivatud põhitööl soo, vanuserühma ning täis- ja osaaajaga töötamise järgi. – Eesti Statistikaamet, Tabel nr. TT220.
11. **Jennissen, R.**, Can economic determinants improve the theoretical background for international migration hypotheses? – Netherlands Interdisciplinary Demographic Institute, Working Paper no. 2000/2, pp. 19-20.
[http://www.ibrarian.net/navon/paper/Can_economic_determinants_improve_the_theoretical.pdf?paperid=193224] 25.05.2015
12. **Kallaste, E., Philips, K.** Eesti tööealise elanikkonna töötamise potentsiaal Euroopa Liidu riikides. – Praxis toimetised, nr. 13, 2004. [<http://praxis.ee/wp-content/uploads/2014/03/2004-Tooealise-elanikkonna-tootamise-potentsiaal-el-riikides-kokkuvote.pdf>] 25.05.2015
13. **Kallaste, E., Philips, K.** Tööjõu vaba liikumine – probleem või võimalus Eestile? – Riigikogu Toimetised, RiTo 7, 2003.
[<http://www.riigikogu.ee/rito/index.php?id=11791&op=archive2>] 25.05.2015
14. **Kaska, M., Paas, T.**, Cross-border labour flows from Estonia to neighbouring countries. - uurimus, Tartu Ülikool, Majandusteaduskond, Tartu, 2013.
15. **Krieger, H.** Migration trends in an enlarged Europe. – European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions, 2004, pp. 80-82.
16. **Kulu, L.**, Migratsiooni Probleemid Euroopa Liidu Idalaienesel, Euroopa Kolledži Loengud, Vihik nr. 3, Tartu, 2000, lk. 8.
[<https://www.riigikantselei.ee/valitsus/valitsus/et/riigikantselei/euroopa/arhiiv/el-alane-teavitustegevus/vanad-infomaterjalid/migratsiooniprobleemid.pdf>] 25.05.2015
17. **Kureková, L.**, Welfare Systems as Emigration Factor: Evidence from the New Accession States. – Journal of Common Market Studies (JCMS), 2013. Volume 51, Number 4, pp. 721-739
18. **Lee, E. S.**, A Theory of Migration. Demography, Vol. 3, No. 1., 1966, pp. 47-57
[<http://www.students.uni-mainz.de/jkissel/Skripte/Lee.pdf>] 25.05.2015
19. **Massey D.**, A Synthetic theory of International migration. - World in the mirror of International migration, 2002, № 10, pp. 143–153
[http://demostudy.econ.msu.ru/books/volume%2010_eng-1.pdf] 25.05.2015

20. **Massey, D. S., Arango, J., Hugo, G., Kouaouci, A., Pellegrino, A., Taylor, J. E.,** Theories of International Migration: A Review and Appraisal. Population and Development Review, Vol. 19, No. 3, 1993, pp. 444-448.
[https://cis.uchicago.edu/outreach/summerinstitute/2011/documents/sti2011-parks-theories_of_international_migration.pdf] 25.05.2015
21. Migration and Youth: Challenges and Opportunities. – Global Migration Group, 2014. [<http://unesdoc.unesco.org/images/0022/002277/227720e.pdf>] 25.05.2015
22. **O'Higgins, N.,** This Time It's Different? Youth Labour Markets During 'The Great Recession'. - IZA, Discussion Paper No. 6434, 2012 [<http://ftp.iza.org/dp6434.pdf>] 25.05.2015
23. **Philips, K., Priinits, M., Rõõm, M., Võrk, A.,** Euroopa Liiduga ühinemise mõjud palkadele ja tööjõu vabale liikumisele. – Tartu Ülikool, 2002, lk. 57.
[https://www.riigikantselei.ee/valitsus/valitsus/et/riigikantselei/euroopa/arhiiv/uuringud/2002-2003-tellitud-uurimused/uurimus_3.pdf] 25.05.2015
24. Rahvastik soo ja vanuserühma järgi, 1. Jaanuar. – Eesti Statistikaamet, Tabel nr. RV021.
25. **Randveer, M., Rõõm, T.,** The Structure of Migration in Estonia: Survey-based Evidence. - Bank of Estonia, Working paper series 1/2009.
26. Ränne soo, vanuserühma ja rände liigi järgi. - Eesti Statistikaamet, Tabel nr. RVR03.
27. **Ravenstein, G. E.,** The Laws of Migration. - Journal of the Statistical Society, 1885. № 46. P. 196–199 [<http://blog.lib.umn.edu/globerem/main/Ravenstein.pdf>]
28. **Sjaastad, Larry, A.,** The Cost and Returns of Human Migration. – The Journal of Political Economy, Vol. 70, No. 5, Part 2: Investment in Human Beings, 1962, P. 80-93 [<http://webkuliah.unimedia.ac.id/ebook/files/human%20capital%204.pdf>] 25.05.2015
29. **Tiit, E. M.,** eesti rahvastik. Hinnatud ja loendatud. – Eesti Statistikaamet, Tallinn, 2014, lk. 71.
30. The United Nations Commission for Europe (UNECE)
[<http://www.unece.org/mission.html>] 12.12.2015
31. Töötud vanuserühma, soo ja toimetuleku järgi. – Eesti Statistikaamet, Tabel nr. TT436.

32. Tööturu riskirühmad: noored töötud. – Sotsiaalministeeriumi toimetised nr 5/2006, EV Sotsiaalministeerium, Tallinn, 2006.
[http://raulpage.org/koolitus/toimetised_20065.pdf] 25.05.2015
33. Töötuse määr soo ja vanuserühma järgi. – Eesti Statistikaamet, Tabel nr. TT35.
34. **Veidemann, B.**, Eesti tööealise rahvastiku väljarändepotentsiaal aastal 2010. – Poliitikaanalüüs, Sotsiaalministeeriumi toimetised 8/2010, EV Sotsiaalministeerium, Tallinn, 2010.
35. **Vester, D.K.**, Noorte migratsioon Euroopa Liidus. – uurimustöö, Tartu Ülikool, Majandusteaduskond, Tartu 2014.
36. Välisränne soo, vanuserühma ja lähte/ sihtriigi järgi. – Eesti Statistikaamet, Tabel nr. RVR04.
37. Välisränne soo, vanuserühma ja kodakondsuse järgi. – Eesti Statistikaamet, Tabel nr. RVR08.
38. **White, A.**, Young people and migration from contemporary Poland. – Journal of Youth Studies, Vol. 13, No. 5, 2010, pp. 565-580.
39. Youth unemployment rate, age group 15-24. – Eurostat database, Table name: tasem140.
40. **Абылкаликов, С. И., Винник, М. В.**, Экономические теории миграции: рабочая сила и рынок труда. – Высшая школа экономики. No. 12/ 2012, Москва, С. 1-19. [<http://www.hse.ru/mag/27364712/2012--12/71249233.html>] 25.05.2015
41. **Ивахнюк, И. В.**, Международная трудовая миграция. Учебное пособие. -Теис, 2005, С. 70-71.
42. **Рыбаковский, Л. Л.**, Практическая демография. - Российская академия наук, Институт социально-политических исследований, 2005, Москва.
[<http://rybakovsky.ru/uchebnik3a.html>] 25.05.2015
43. **Переведенцев, В. И.**, Методы изучения миграции населения. - Институт международного рабочего движения, 1975, Москва, С. 9-12.
[<http://demoscope.ru/weekly/knigi/perevedencev/perevedencev.pdf>] 25.05.2015
44. **Тодаро, М. П.**, Экономическое развитие, перевод с английского. – Экономический факультет МГУ, 1997, Москва С. 230-254.

SUMMARY

YOUTH EMIGRATION FROM ESTONIA AND FACTORS AFFECTING IT

Darja Kristina Vester

The importance of youth migration lies in its actuality, because the global share of young migrants increased in 2013 to 62%, where the age of young people is between 15 and 35 years. What has been recently one of the most discussed problems in Estonia is youth and specialists' emigration from Estonia. This is the reason why author chose this topic for her bachelor thesis.

The aim of this paper is to show which factors directly affect young people's decision to migrate. To achieve the goal the following research tasks were set:

- To give an overview of migration definitions and types,
- To give an overview of migration theories,
- To give an overview of previous research papers at the same or similar topic,
- To give an overview of the data used for analysis,
- To analyze Estonian youth migration trends and factors affecting it,
- To highlight the findings.

In the theoretical part author examines the nature of migration and its basic types, and comes to the conclusion that there are a lot of migration definitions. The common part of definitions is that migration is a permanent or temporary change of residence place over the municipality border, but different kinds of migration differ in terms and factors which affect it. The following migration theories were observed: the theory of push and pull factors, the human capital theory, neoclassical theory, dual labor market theory and the world systems theory. Author believes that all of mentioned theories are suitable to describe youth migration. In the last sub-chapter author looks at the works of other authors, wherein the issue of youth migration was studied. When comparing the papers

published abroad, it is possible to make a general conclusion that young people from Eastern Europe migrate more to Western Europe, e.g. countries such as United Kingdom. The authors also point out that young migrants are low-skilled people and working at low-paid positions. The main reasons for migration are youth unemployment and low wages at home country. When comparing studies carried out in Estonia, it observes similar trends in different periods: most young people leaving with a poor professional skills and lower level of education. One of the most popular destination of emigration is Finland. The main reasons to migrate are the following: to obtain a better income, the desire to get a better job, a wish to avoid unemployment in Estonia, to widen their horizons and to get their own professional development opportunities. It may also be noted that in Estonia and other Eastern European countries the nature and causes of youth migration are similar.

For identifying the Estonian youth migration trends and main reasons of migration, author of this paper uses data from Estonian Statistical Office, Eurostat, OECD (*Organization for Economic Co-operation and Development*) for the period 2005-2012 (2013). In addition to that, author uses data from the largest job portal in Estonia – CV Keskus – for the same period. The obtained data shows that the most popular destination country of migration is Finland. Most of young people (aged 15-24), who wish to leave Estonia, have a secondary or primary education and Estonian citizenship. Most of them want to have a full time position in customer service, engineering or real estate area.

Author assumes that the one of the main reasons of youth emigration from Estonia are wage gaps between Estonia and host countries of migrants, and the relatively high youth unemployment rate in Estonia. In order to verify the author's hypothesis about the effects of various factors influencing wish to migrate (like the English language proficiency, marriage status, presence of children, gender, age and education level), a logistic regression analysis was made. Results show that emigration desire most affected by gender, age and education level. Smaller effect have English knowledge and family status. Moreover, the smallest, but significant effect have presence of children. It must also be noted, that with increasing age and level of education the desire to leave the country is growing, as well as presence of children, marriage status and English knowledge decrease

the desire. On the sex issue, results show that for men probability of migrating desire is higher than women are.

The results of this paper are similar to research results of other authors, which are mentioned in theoretical part. Thus it can be said that the aim of this work to show, which factors directly affect young people's decision to migrate, has been achieved.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Darja Kristina Vester
(sünnikuupäev: 07.02.1990)

annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose
Noorte välisränne Eestist ja seda mõjutavad tegurid

Mille juhendaja on Vanemteadur Jaan Masso

reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil,
sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse
tähtaja lõppemiseni;

üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas
digitaalarhiivi DSpace'i kaudu alates 12.01.2016 kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja
lõppemiseni.

Olen teadlik, et nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega
isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 12.01.2016